

בִּקְשׁ שְׁלוֹם

ליקוט מתוך שיחות ומכתבים

נכתב ע"י אחד השומעים

ניתן להשיג

את הספר דברי חיווק והדרכה
ואת החוברות בכתובות דלהלן

זכרון יעקב : רח' הדית 2 משפ' גריינימן

בני ברק : רח' חידושי הרי"מ 3 קומה ב'

ירושלים : בטלי 0533-14-7720

לכתובות נוספות : ניתן לשמוע בתא קולי 05832-19695

052-718-3997

תוכן הענינים

- א בקש שלום ורדפהו
- ב בפתח השער
- ג להתרחק מן המחלוקת
- חלק א
- ד ללמוד מן העבר
- היתכן?
- ה. א. סיבת ההתחלה של מחלוקת
איך התחילה מחלוקתו של קורח ♦ נגיעה אישית ♦ הוכחות מן השמים ♦ טענות של שקר
- ו. ב. למה רק עכשיו
מחלוקתו של קורח שנה לאחר מינויו של אליצפן ♦ אנשים שסובלים נוטים להתמרמר על אחרים
- ז. ג. כיצד נמשכו אחריו
בחנפי לעגי מעוג ♦ הגיבוי שהציבור נותן ♦ לא להתחשב בחוסר נעימות ורגשי הכרת הטוב
- ח. ד. הכח הגדול של יצר המחלוקת
- ט. ה. ואולת בידיה תהרסנו
לא להכניס לבית עניינים של בין אדם לחבירו ♦ אל תרבה שיחה ...
- י. ו. און בן פלת – לעמוד על הנקודה
- יא. ז. ויקם משה – אין מחזיקים במחלוקת
- יב. ח. בני קורח – זכות הכנעה קלה שהצילה מאבדון
- יג. ט. אחרי הכל עוד אפשר לטעות

כב לדעת את המשקל ואת המקום לטעות

א. חומרת הנידון כג

סכנת חיי נצח ♦ אפילו אדם גדול ♦ אלו שיגשו לגן עדן ולא יוכלו ליכנס
♦ עונשים חמורים ♦ עולם הבא ועולם הזה ♦ מכתב

ב. הכשרים שנכשלו במחלוקת הוא בגלל שטעו בתחילה כח

הטעות הראשונה – מהי מחלוקת ♦ הטעות השניה – נקודות נכונות
בתוך הסערה ♦ הטעות השלישית – טעויות בהבנת המציאות,
התערבות הדור הצעיר ♦ איבוד שליטה ♦ הטעות הרביעית – משקל
התועלת מול הנזק ♦ במצות תוכחה ♦ סוף דבר

ג. עבירות הנראות כמצוה לז

איך לבחון מעשיו ♦ כל פעולה בהכרח שהיא מיצר הטוב או מיצר הרע
♦ אין קושיות של "סתירה" בטענות היצר ♦ להתרחק מדיבורים
הנראים של "מצוה" ♦ המוסר הטוב ביותר הוא הלימוד ממעשי עצמו

ד. התנהגות בשעת מחלוקת מה

לשמור על הרגש ♦ השומר היותר חזק ♦ ויתור קטן בתוך המחלוקת
♦ התנהגות בשעת מריבה ♦ לא להחשיב ולהגדיל בלבו את רעת
הזולת ♦ הכי קל והכי משתלם ♦ גם מי שצודק

ה. תפקידו של מי שלא נמצא במחלוקת נג

יש להתפלל על הדור ♦ גם מי שלא במחלוקת צריך ליזהר ולהתפלל
לינצל ♦ השפעה על העולם

גדול השלום נו

גדול השלום שמסלק הפורענות

מדברי רבותינו נז

מדברי החפץ חיים זללה"ה נז

גודל עון המחלוקת וגודל עונשו, וגם שעל ידי זה בא לשאר עונות
חמורים ♦ ליקוט מדברי חז"ל ♦ אין ענין רע בעולם כמו המחלוקת ♦
העון הזה הוא מעורר מאד את כח הדין למעלה כידוע ♦ מכתב לכלל
ישראל

סד מרן החזון איש זללה"ה

להזהר מעשים היכולים לגרום לשנאת חנם ♦ נניח שעשו שלא
כהוגן...

סד מכתבי הרב זללה"ה

מוסדות קדושים נחרבו רק בגלל מחלוקת ♦ לנסות דרך השלום אפילו
מחמת ספק קל ♦ האהבה והשלווה מול המחלוקת ♦ מחשבה מעשית
– מכתב

בְּקֵשׁ שְׁלוֹם וְרַדְפָּהוּ

תני בר קפרא לעולם ידבק אדם בשלשה דברים... ובהבאת שלום דכתיב
"בקש שלום ורדפהו". (יבמות ק"ט א').

"סוד מִרְעָה וְעֵשֶׂה טוֹב בְּקֵשׁ שְׁלוֹם וְרַדְפָּהוּ", ולא קפדה התורה לרדוף אחר
המצות, אלא כי יקרא קן צפור, כי תפגע, כי תראה, כי תראה חמור, כי תחבוט
זיתך, כי תבצור כרמך, כי תבא בכרם רעיך, אם באו לידך את מצווה עליהם
ולא לרדוף אחריהם, אבל השלום בקש שלום במקומך ורדפהו במקום אחר,
(מדרש רבה פרשת חקת פרשה י"ט).

"בקש שלום ורדפהו", בקש עם אוהבך, ורדפהו עם שונאך, בקשהו במקומך,
ורדפהו במקומות אחרים (ירושלמי פאה פ"א מ"א), בקשהו בגופך, ורדפהו
בממונך, בקשהו לעצמך, ורדפהו לאחרים, בקשהו היום, ורדפהו למחר, ואל
תתיאש לומר לא אוכל להשלים, אלא רדוף אחר השלום עד שתגיעהו. (של"ה
שער האותיות אות ב"ת - בריות).

"בקש שלום ורדפהו" - נרמז כאן ענין נוסף, שאף כאשר השלום בורח, וקשה
לתופסו, רדוף אחריו להשיגו.

בפתח השער

בהיות עוון המחלוקת מן החמור שבחמורות, ועלול ח"ו להגיע למצב שאף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא.

ובהיות סכנתה אורבת לפעמים מבלי שימת לב, בתגובות של מה בכך, ובטעות קטנה של משפט אחד מתגלגלים דברים גדולים, והאדם עלול להמצא בתוך סערה שכמעט אי אפשר לו לצאת ממנה, לכן העצה היא להתבונן קודם שנכוה, להפנים הדברים בדעתו, אולי יזכה בעתיד לינצל מן האש שנכוו בה גדולים וטובים, ולזה בא הליקוט שבחוברת הנוכחית.

התועלת בקריאת המאמרים, היא כאשר ירגיל האדם לקוראם קטעים קטעים, בין לעצמו, בין לבני ביתו, ומוטב שלא בבת אחת שריבוי הדברים מונע את האפשרות להפנים את הדברים היטב.

ועיקר התועלת היא כאשר קוראים לפני שנכנסים למחלוקת, לידע לוותר על דברים קטנים וגדולים גם בדברים שלכאורה הצדק מחייב אותם.

הדברים נכונים בעניינים פרטיים וציבוריים, וכן בענייני כבוד וממון, [למשל, מצוי ששכנים שהיו אוהבים כל השנים נכנסים למריבה על "משהו" של בניה, וזה היפך מכל הגיון, ובדרך כלל זהו חסד גדול שלא על חשבון הנותן, ומתוך המריבה הכל אבד, אם האדם יפנים לעצמו קודם הנסיון, כמה גדולה מצות הנתינה בעין יפה במצב זה, הרי זה כמצות צדקה עם כל המעלות שבה, ובודאי לא יפסיד ממצוה גדולה שכזו, וכן הרבה כיו"ב, שימת לב קודם זמן הנסיון מועילה הרבה], וכן להתרגל ליזהר ממשפטים חריפים שנאמרים בלי כונה גמורה, רק מתוך להט הויכוח.

כאשר האדם כבר נמצא בתוך הענין, רחוק מאוד שיהיה ניתן לשנות את דעתו, ולא יעזרו שום ראיות והוכחות, כי כל מה שימצא הוא יראה כראיה לצדקתו.

בתשובות הראשונים והאחרונים רואים איך התחילה מחלוקת מדבר פעוט, כגון ממחלוקת אם הספר תורה כשר או פסול, וכבר מתקהלים כאלו וכאלו, לכן יש

לשים לב מאוד לשתיקה בכל דבר שברבים, וליזהר ממשפטים חריפים, אפילו בדברים של מה בכך.

לסיכום היות ובכל הדורות אנשים חשובים טעו בדבר החמור הזה, ותכלית כל האדם וחיי העולם הבא של כל אחד בסיכון בגלל טעות קטנה, או חוסר שימת לב, חובה להתבונן וליזהר מאוד גם מהדברים שנראים הכי פשוטים ושהם לכאורה מצוה וחובה.

להתרחק מן המחלוקת

לשון הרמב"ם באגרת לבנו, "אל תִּשְׁקֹצוּ את נפשותיכם **במחלוקת** הַמִּכְלָה את הגוף והנפש והממון, ומה נשאר עוד, ראיתי לְבָנִים הַשְׁחִירוּ, ופְּחוֹת נִפְתְּחוּ, וּמִשְׁפָּחוֹת נִסְפְּחוּ, וְשָׂרִים הוֹסְרוּ מִגְדֻלָּתָם, וְעִירוֹת גְּדוּלוֹת נִתְעַרְעְרוּ, וְקִיבוּצִים נִפְרְדוּ, וְחֲסִידִים נִפְסְדוּ וְאַנְשֵׁי אַמוּנָה אֶבְדוּ וְנִכְבְּדִים נִקְלוּ וְנִתְבָּזוּ בְּסִבַּת המחלוקת.

נביאים נבאו, וחכמים חכמו, ופילוסופים חיפשו, ויִסְפּוּ לִסְפֹּר רַעַת הַמַּחְלָקָה, וְלֹא הִגִּיעוּ לְתַכְלִיתָהּ, לכן שָׁנְאוּ אוֹתָהּ וְנִסּוּ מִפְּנֵיהָ וְהִתְרַחֲקוּ מִכָּל אוֹהֲבֶיהָ וגואליה וְרַעֲיָהּ, וגם אל כל שָׂאֵר בְּשֹׁרְכֶם אוֹהֵב מִדְּנִים, הִתְנַכְּרוּ וְרַחֲקוּ קִרְבָּתָם, פֶּן תִּסָּפוּ בְּכָל חֲטָאתָם", כל זה לשון הרמב"ם.

והדברים נוקבים ויורדים עד התהום, בני אדם שהרמב"ם נותן להם תואר חסידים ואנשי אמונה, ומעיד שנפסדו מחסידותם בסבת המחלוקת, הרי שאין הקלקול מעיד שלא היה חסיד, אלא למדנו חומר הענין שעל אף צדקותו וחסידותו עלול להכשל בסבת המחלוקת.

וכהיום בעולם המקושר כולו ברגע אחד, החורבן גדול פי כמה וכמה, כמו ששמענו מהרב זללה"ה שכהיום יכול אדם לעשות עבירות גדולות ברגע אחד מה שאינו יכול להספיק במאה שנה רצופות של עבירות פרטיות.

חלק א ללמוד מן העבר

היתכן?

המציאות החוזרת על עצמה בכל דור ודור מחייבת התבוננות, הנה הרי הכל יודעים את כל החומר של מחלוקת, ועם כל זאת בכל דור ודור חוזרות שוב ושוב מחלוקות, ולא מדובר על אנשים עבריינים, אלא חסידים ואנשי אמונה, וכלשון הרמב"ם במכתבו, איך יתכן הדבר?

הכל יודעים את כל הדברים החמורים שנאמרו על מחלוקת, ועדיין כולם טועים, לפנינו מצב בלתי נתפס, שיש מחלוקות גדולות שכל אחד מן הצדדים בטוח שהוא לא בעל מחלוקת, שהמקרה שלו לא שייך לאיסור מחלוקת, ובודאי הוא לא עובר עכשיו על איסור לאו כמו שדרשו סנהדרין ק"י א' דאמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר וְלֹא יִהְיֶה כְקָרַח וְכַעֲדָתוֹ, והרמב"ן מונהו במנין המצוות, ובפרט בתחילת הענין כשבסך הכל הגיב תגובה של מה בכך, הוא בטוח שזה היה היתר גמור ומצוה.

צריך לחשוב איפה הטעות שכולם חוזרים עליה בכל דור ודור, והרי לא מדובר בצעירים ששכלם חלש, והם פזיזים במעשיהם, וגוח להם לפרוק העול מעליהם, כי בעניינים אלו מובן שיש נסיונות שונים, אבל נסיון המחלוקת תופס אנשים שעברו את רוב נסיונות החיים של היצר הרע, אנשים בעלי רמה רוחנית גבוהה, גיבורים בתורה וביראת שמים, מורים ומלמדים, מדקדקים בקלה כבחמורה, ומוסרים נפשם ממש על כל קוץ וקוץ, ובכל זאת נכשלים בדבר הזה שהוא חמור יותר מכל העבירות, והרי מסכן בזה את העולם הבא שהוא מאמין בו ומוסר נפשו עליו, ואיך יתכן שיכנס לסכנה גדולה כזו, והדברים חוזרים על עצמם, שוב ושוב ובכל דור, הרי זה מחייב להתבונן איפה הטעות כדי לזהר ממנה, כי ודאי לא מזלזול ופריקת עול מגיעים לזה, אלא מטעות וחוסר שימת לב.

והתורה מלמדת אותנו בסיפוריה ללמוד מן העבר, ולשים לב באיזו נקודה טמון המכשול והמפתח לטעות, ואם כן איפוא תפקידנו ללמוד מן העבר, ולקיים לעתיד.

יש לנו להתחקות אחר בעל המחלוקת הראשון, שהיה "חכם גדול, ופיקח, ומטועני הארון, ורואה ברוח הקודש", והתורה קבעה את איסור המחלוקת שלא להיות כמוהו, "ולא יהיה כקורח וכעדתו", ונראה כיצד מתנהלות מחלוקות וכיצד נסחפים אליהם אנשים טובים וכשרים, נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם¹, על אותה הדרך מאז ועד היום, וגם כיצד נוהג משה רבינו כלפי אנשי מחלוקתו.

א. סיבת ההתחלה של מחלוקת

איך התחילה מחלוקתו של קורח

אמרו חז"ל והובא ברש"י על התורה שקורח נתעורר לחלוק על משה ואהרן מפני שמשה רבינו מינה על פי הדיבור את אליצפן בן עוזיאל לנשיא על בני קהת, וקורח נתקנא משום שהיה סבור שהנשיאות הזו היתה ראויה שתנתן לו, לפי דעתו שהוא קורח בנו של יצהר האח הגדול יותר, מגיע לו נשיאות לפני בנו של עוזיאל הדוד הקטן באחים, "אמר קורח ארבעה אחים היו אחי אבא שנאמר ובני קהת עמרם ויצהר וחברון ועוזיאל, עמרם הבכור זכה אהרן ובניו לכהונה גדולה ומשה אחיו למלכות, ומי ראוי ליטול השניה לא אני שאני שני לבני קהת, שנאמר ובני קהת עמרם ויצהר ואני בנו של יצהר הייתי ראוי להיות נשיא על בני משפחתי, והוא עשה בנו של עוזיאל - קטן של אחי אבא יהא גדול עלי, הרי אני חולק עליו ומבטל כל מה שעשה, לפיכך היתה המחלוקת", עד כאן.

והנה מכל טענותיו של קורח ושל עדתו הנזכרים בתורה ובדברי חז"ל לא נזכר כלל הטענה המרכזית שהיא היתה הסיבה האמיתית לכל המחלוקת, אלא כי כל העדה

1 ובסנהדרין ק"י "ויקמו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים מיוחדים שבעדה, קריאי מועד - שהיו יודעים לעבר שנים ולקבוע חדשים, אנשי שם - שהיה להם שם בכל העולם".

כולם קדושים, וטלית שכולה תכלת ועוד ועוד, הכל חוץ מהטענה האמיתית, והרבה יש לנו ללמוד מכך, וכמו שיתבאר.

למדנו מזה איך נבנה מהלך המחשבה של האדם למעשה מציק לו הכבוד האישי, ולא מפריע לו הכבוד של הגדולים רק של הקטנים, שזה נרגש יותר על חשבוננו, ומרגיש בזה יותר עיוות הצדק, וכדי להסתיר שמפריע לו כבודו האישי, הוא נאלץ לערער על הכל, והוא בונה מערכות שלימות, תחלה רכישת ידידים בלגיונות ומסיבות, ואחר כך מערכת ליצנות מדברי התורה, להראות שלא כל תורת משה מן השמים, ובמשך הזמן הוא כבר דבק בדברים ומשתכנע להאמין שכונתו לשמים, ומשתלב אצלו הסימנים שהראו לו שעתיד שמואל הנביא לצאת מזרעו שהוא שקול כמשה ואהרן, ונוח לו להאמין שמכוונים לרמז לו מן השמים שיחלוק עליהם והוא הוא הנבחר לד'.

נגיעה אישית

והנה קורח הרי פיקח היה, ולכאורה אם היו אומרים לו שבעצם מה שכואב לו זו נשיאותו של אליצפן הוא היה נפגע מאד ומכחיש זאת בכל תוקף, ואף בסתר לבו היה בטוח שלא הקטנוניות הזו מפריעה לו, אבל האמת שמזה נכנסו ללבו המחשבות ומאמין שכאילו התבונן משכלו בהרגשה טהורה לראות את השתלטנות הגדולה על העדה הקדושה².

2 וכן אמרו חז"ל סנהדרין ק"א ב' ומבואר בפסוק שירבעם עשה עגלי זהב העיקר כדי שלא יעלו לירושלים ששם יש כבוד יותר למלכי יהודה כי אין רשות לשבת בעזרה רק למלכי בית דוד, ונמצא שהוא עומד על רגליו ורחבעם יושב, ובודאי לא הי' מעלה על דעתו שיעבוד ע"ז מפני שמירה על כבודו, ויש עוד עובדות כאלו גם בצדיקים וטובים כמבואר בדברי חז"ל ובפסוקים.

לכן ידע האדם להזהר בנפשו שרבים מהשקפותיו דיבוריו ומעשיו נובעים מנגיעה אישית של הכבוד, ובאופן שלא יוכל לעלות על דעתו שזה המניע אותו, ובטוח ביושרו וצדקתו באלף הוכחות, אמרו חז"ל שכשדנים החכמים אם לעבר את השנה ולהוסיף אדר שני לא מושיבים שם את המלך ואת הכהן גדול, ואע"פ שבדרך כלל כהן הגדול הוא ראש הסנהדרין, כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, מ"מ חוששים שישפיע עליו בשיקול דעת שנוח לו שיום הכיפורים יהא מוקדם יותר ועדיין לא יגיע החורף וממילא לא יהיו המים קרים לטבול בהם ביוהכ"פ, עד כדי כך גדול כוחה של נגיעה אישית.

זו היתה מחלוקתו של קורח, והרבה מחלוקות שהקיפו עולם ומלואו בטענות של קודש, מקורם היה באיזו נגיעה קלה שאף המקנא בעצמו היה מתבייש לחשוב על עצמו שזה מה שמפריע לו.

ועלינו ללמוד מכך:

אדם שניגש ללחום באחר, ורואה את כל העוולות של ההוא, והא בטוח שכולו לשם שמים, יבחון עצמו אם אין לו שום דבר שמציק לו מקודם לכן, גם אם נראה לו שהוא נקי מכל נגיעה, ושאין שום סיבה שיהיה לו רצון לכך, יבקש היטב בתוך ליבו כל שהוא של נטייה, איזה "פירור" קטן ביותר, ואם יש לו איזה משהו של נגיעה זה מסוכן, יש לו פסול של נוגע, אם יש פירור קטן מתפתחים ממנו דברים אחרים, ופתאום רואים הכל אחרת, פתאום מתעוררות טענות קדושות, אבל כאשר תבחון את עצמך תמצא שיש לך פסול של נוגע.

הוכחות מן השמים

בשלב הבא, כבר היו לו גם הוכחות מן השמים, שראה ברוח הקודש ששמואל יוצא מחלציו ששקול כמשה ואהרן. ואז הוא כבר מתחזק יותר, וגם במצב של פיקוח נפש שיודע שהולך ליאבד, כדאיתא במדרש "לא טיפשין היו, שכך התרה בהם וקיבלו עליהם - הם חטאו על נפשותם, שנאמר את מחתות החטאים האלה בנפשותם, וקרח שפיקח היה מה ראה לעשות שטות זו, אלא עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה עומדת ממנו, שמואל ששקול כמשה ואהרן, ועשרים וארבע משמרות עומדות מבניו, שכולן מתנבאין ברוח הקודש, שנאמר כל אלה בנים להימן חוזה המלך בדברי הא - לקים להרים קרן, אמר אפשר הגדולה הזאת עתידה לעמוד ממני, ואני אובד, [מזה היה בטוח שהוא לא ישרף], ולא ראה יפה, לפי שבניו עומדין בתשובה ויוצאין מהן, כך היה רואה, לכך נשתטה לבוא לאותה חוקה ששמע מפי משה שכולם אבודין ואחד פלט, והיה האיש אשר יבחר ד' הוא הקדוש".

כל ההוכחות "מן השמים" זה כבר משום הבא ליטמא פותחין לו, עזרה מכח היצר אחרי שכבר מחליט מה שמחליט.

טענות של שקד

במדרש תנחומא "ויקחו איש מחתתו, הלך קרח כל אותו הלילה והיה מטעה את ישראל ואומר להם ומה אתם סבורים שאני עוסק ליטול אותה הגדולה לעצמי, אני מבקש שתהא הגדולה חוזרת על כולנו שמשה נטל מלכות לעצמו ואת הכהונה הגדולה נתנה לאהרן אחיו לחק עולם, והיה הולך ומפתה כל שבט ושבט כראוי לו עד שנשתתפו בידו, מגין אתה יודע שבשעה שנתכנסו והקריבו כולם מִדְבָּרִים היו שנאמר ויקהל עליהם קרח את כל העדה".

ב. למה רק עכשיו

מחלוקתו של קורח שנה לאחר מינויו של אליצפן

יש כאן שאלה גדולה למה המתין קורח עד אחר מעשה המרגלים, הרי מינויו של אליצפן היה שנה קודם לכן, אם זה מה שהפריע לו ולכן יצא לחלוק על משה רבינו היה צריך לחלוק מיד עם תחילת המינוי.

הרמב"ן עומד על שאלה זו ומבאר שמתחילה בני ישראל אהבו את משה רבם כנפשם, ידע שלא תתקבל תלונתו, משה היה אהוב על עם ישראל, כי הצליח לבטל עונשם של ישראל בתפילותיו אפילו ממעשה העגל ושאר החטאים, וממלא כל משאלותיהם, ואילו היה אדם מורד על משה בזמן ההוא, העם היו סוקלין אותו, ולכן סבל קורח גדולת אהרן וסבלו הבכורים מעלת הלויים וכל מעשיו של משה, אבל לאחר שנענשו בני ישראל בבואם אל מדבר פארן ונשרפו באש התבערה, ומתו בקברות התאוה רבים, וכאשר חטאו במרגלים לא התפלל משה עליהם ולא בטלה הגזירה מהם, ומתו נשיאי כל השבטים במגיפה לפני ד', ונגזר על כל העם שִׁיתָמוּ במדבר ושם ימותו אז היתה נפש כל העם מרה והיו אומרים בלבם כי יבואו להם בדברי משה תקלות, ואז מצא קורח מקום לחלוק על מעשיו וחשב כי ישמעו אליו העם כו', ע"כ עי"ש. עכשיו שבני ישראל יודעים שימותו במדבר ולבם בצער ומרירות, עכשיו יש מקום שישכימו עמו להתלונן.

אנשים שסובלים נוטים להתמרמר על אחרים

למדנו שהטענות נובעות מההרגשה האישית, כשהאדם לא מרוצה מעצמו הוא מתחבר בקל לטענות אחרים ומרשה לעצמו להאמין שיש צדק בדבריו, אבל הצדק הזה נובע ממרירות ליבו, למדנו מזה כמו ששמענו מהרב זללה"ה בשם מרן החזו"א זללה"ה שכאשר רואים אדם שמרבה בתרעומת על אחרים זהו בגלל שלבו דָּוָה עָלָיו ואינו מרוצה מעצמו, ולכן יש למצוא את התיקון בעצמו, איך להביאו למצב רוח טוב, שיהיה מרוצה מעצמו, ולא לחפש שבאמת יש ממש בתרעומותיו על אחרים, ומכאן שאין התרעומת אמיתית בדרך כלל, אלא תלוי במצב רוחו של המתרעם, כמו שראינו שקורח הרגיש במרירות העם ומצא מקום לחברם לטענותיו.

למדנו מזה שלא יוכל האדם לעמוד על סיבת פעולותיו בדברים שהוא עוסק בהם, רק צריך לבחון אם רע לו מעצמו, ואם במצב נפשי אחר היה גם כן טורח להתעסק בתביעת הצדק הזה, ואיך פתאום נהיה איש דורש טוב לעמו ומוסר נפשו להצדיק את הנפגעים.

ג. כיצד נמישכו אחדיו

בְּחִנְפֵי לַעֲגִי מַעוֹג

"... וְאִנְשִׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲמֹשִׁים וּמֵאֲתַיִם נְשִׂאֵי עֵדָה קָרְאִי מוֹעֵד אֲנֹשִׁי שֵׁם", כיצד נסחפו האנשים הגדולים הללו למחלוקת ואבדון, אמרו חז"ל סנהדרין נ"ב א' על הפסוק "בְּחִנְפֵי לַעֲגִי מַעוֹג חָרַק עָלַי שְׁנִימוֹ" אמר ריש לקיש בשביל חנופה שהחניפו לקורח על עסקי לגימה חרק עליהן שר של גיהנם שניו, פרש"י - **בחנפי לעגי מעוג** - בשביל חנופה של לגימות מעוג שהאכילים והשקם קורח לעדתו, ונתחברו עמו חרק עלי וגו', ע"כ, ועוד מבואר שם לחד מ"ד בביאור הכתוב "אֵת מַחְתּוֹת הַחֶטָּאִים

הָאֵלָה בְּנַפְשָׁתָם", **בנפשותם** - שנתחייבו שריפה על עסקי נפשותם³, פירש רש"י - על עסקי נפשותם - על חנופת אכילה ושתייה הנכנסת בנפשותם.

הנה ביארו חז"ל כי קורח היה מרגיל לעשות להם משתאות, והיה קשה להם לסרב לו, כי לפי יחס הכרת הטוב אליו, היו צריכים לסייעו מעט, ואף על פי שלא אחזו ממש עמו, מכל מקום לא היה מצב מצדיק לריב עמו על זה, וכיון שנסחפו ונכשלו פעם אחת בהשתתפות באסיפת ליצנות נגד משה רבינו, כבר נתחייבו בעונות חמורות ומחטיאי הרבים, וזה גרם להם לצאת כבר במחלוקת, כי לא נעים לעצור באמצע ולפרוש מן החבורה.

והגמרא בסנהדרין מביאה על כך את דברי רבי אלעזר "למה תלמיד חכם דומה לפני עם הארץ, בתחילה דומה לקיתון של זהב, סיפר הימנו דומה לקיתון של כסף, נהנה ממנו דומה לקיתון של חרש, כיון שנשבר שוב אין לו תקנה. פירש רש"י **למה תלמיד וכו'** - משום דאירי בעדת קרח נקט לה, שהיו תלמידי חכמים כדכתיב נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם, ועל שם שפיתם אותו רשע כשנהנו מִמְּמוֹנָה הִקְלוּ בְּעֵינָיו לְהַשִּׂיחַ וּלְהַחֲזִיק יָדוֹ בַּמַּחְלֻקָּה וּלְמַרְדּוֹ בַּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, **בתחילה** - בעודו מתנהג בכבודו שאין צריך לו, הוא יקר בעיניו, עכ"ל רש"י.

היו לו לקורח חברים תלמידי חכמים שהיה עושה להם מסיבות, אם לא היו לו חברים איתו, לא היו מסתכלים עליו, בחנפי לעגי מעוג, בהשתתפותם במסיבות, על ידי זה נמשכו ונעשו שותפים לענין, וכבר לא ראו לנכון להילחם עמו, כי לא היה להם נעים, ללחום בו ממש, וברגע שיש לו מאתיים וחמישים מנשיאי העדה איתו, הוא כבר יכול לחלוק על משה רבינו.

הכל מתחיל מדבר של מה בכך, מהרגשות של הכרת הטוב, לא היה להם נעים לסרב לו, אחרי שהוא מטיב עמהם בלגימותיו, ואח"כ כבר נמשכו ועבירה גוררת

3 וז"ל פסיקתא זוטרתא "את מחתות החטאים האלה בנפשותם. רבותינו אמרו שנפשותם היתה נשרפת וגופם קיים, רבי שמעון בן לקיש אמר שנתחייבו שרפה על עסקי נפשותם מלמד שזמנם קרח ועשה להם סעודה כדי ליקח אותם בעצתו ועליהם אמר דוד בחנפי לעגי מעוג חרק עלי שנימו. על עסקי לוגמא חרק עליהם שר גיהנם שניו. מעוג כענין שנא' בצרפית: חי ד' א - לקיח אם יש לי מעוג וגו'".

עבירה, לא מרגישים בנוח להתרחק ממנו כל כך, אבל זה כל כח המחלוקת, זה מה שנותן לו את הגיבוי.

הגיבוי שהציבור נותן

לכאורה אדם חושב מה אני קשור למחלוקת, אני רק נמצא במקום פלוני ולא שותף לשום פעולה של מחלוקת, אבל כאן אנו לומדים את הכח של הגיבוי בכל ענין של מחלוקת, עד כדי אבדון.

ובכדי לבאר ענין זה ניתן להזכיר מה שמצאנו גבי שבנא שהיה ממונה על ביתו של חזקיהו המלך וכשבא עליהם סנחריב חלק על חזקיהו המלך ויצא להשלים עמו והגמרא במסכת סנהדרין כ"ו א' אומרת שבדרשותיו של שבנא היו יותר תלמידים מדרשותיו של חזקיהו, ששבנא היה דורש בפני מאה ושלשים אלף בני אדם [בתלסר רבוותא], חזקיהו היה דורש בפני מאה ועשר אלף בני אדם [בחד סר רבוותא], וכשבא סנחריב וצר על ירושלים, כתב שבנא פתק, וזרקו על ידי חץ "שבנא וסיעתו - השלימו, חזקיה וסיעתו לא השלימו", עיי"ש כל המעשה, אדם יושב וחושב מה אני קשור למחלוקתו של שבנא הרי רק ישבתי בשיעוריו, נכון, אבל זה מה שנתן לו את הכח והגיבוי לחלוק⁴, ממילא גם אתה חלק!.

מוזכר בחז"ל מכות ה' ב' על הכתוב "עַל פִּי שְׁנַיִם יָעִידִים אוֹ שְׁלֹשָׁה יָעִידִים יוֹמֵת הַמֵּת", שלכאורה אם מספיק שני עדים מה מוסיף העד השלישי, ואומר רבי עקיבא שהכתוב בא לומר שהנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה וחייב מיתה כמותם ממש בלי שום חילוק, שאף שרק נטפל לעוברי עבירה, וכבר היו שנים בלעדיו, והדין יכול להיגמר על פיהם בלבד, והוא רק הצטרף אליהם, הוא מקבל עונש כמותם, לכאורה למה מגיע לו עונש כמותם, מה באמת הוא עשה, הרי לא הוסיף כלום, אבל האמת אינה כן כי כשהוא מגיע עמהם זה נותן להם כח, זה נותן גיבוי.

⁴ א"ה, אמנם לא נזכר בחז"ל שנענשו בגלל זה, רק אמרו שהם הלכו לצאת אחריו לסנחריב, אלא שהמלאך נעל הדלת אחריה ונשאר בחוץ לבדו, ואמנם משמע שהיו הולכים אחריו, אבל מבואר גם שלא היה מגיע להם עונש ליהרג כמותו, והדברים נאמרו בכדי להמחיש הכח של אחד מתוך קבוצה גדולה.

הגיבוי הוא כח גדול במחלוקת.

מי שנמנה עם בעלי מחלוקת... גם אם הוא לא עושה כלום הוא כבר בעל מחלוקת, אתה מגבה, הכל מתייחס גם אליך!

לא להתחשב בחוסר נעימות ורגשי הכרת הטוב

למדנו עוד מכאן לשים לב לזהירות שלא ימשך אדם אחר מטיבו לעשות עוול מפני שלא נעים לו, אפילו אם העוול אינו גמור, מכל מקום ישקול בנפשו אם בלי הטובות לא היה נמשך לזה יתחזק להמנע מזה למרות רגשי הכרת הטוב.

רבים רבים המה שנכנסו ונפלו בענייני מחלוקת רק בגלל חוסר נעימות מקרוביהם ומחבריהם, שלא נעים לסרב להפצרתם, וכסבור שאינו באמת משתתף במחלוקת, רק מראה להם פנים שוֹחֶקוֹת, או אומר איזה משפט מסייע, אבל הם משתמשים בגיבוי הזה, ובמשפט אחד חרץ את גורלו כנטפל לעוברי עבירה, ומאבד את עולמו בשעה אחת...

אמנם לא נעים לסרב, אחרי כל כך הרבה טובות וסעודות, וידידות גדולה, אבל זה אבדון, כשיש מחלוקת צריך לברוח מכל שימצא דשימצא ממנה!.

ליזהר מהחוסר נעימות, מרגשי הכרת הטוב, כי מהר מאוד מאבדים בשבילה את כל העולם, ברגע אחד נעשים כעוברי עבירה ממש,

וזו התראה גדולה שלא להתחבר מעט לבעלי המחלוקת, אפילו במשהו הראשון שהם קצת צודקים, גם כשלא נעים לסרב מפני הכרת הטוב והיחס הקרוב, ולזכור שהסיוע הקטן הוא הכח של עיקר המחלוקת, ודינו להיענש כראש המחלוקת ממש.

ד. הכח הגדול של יצר המחלוקת

משה רבינו ע"ה הזהיר את החמישים ומאתים נשיאי העדה שרק אחד יבחר מתוך כל המקריבים והשאר ימותו, ואף על פי כן חשב כל אחד מהם שהוא יִבְחַר, רואים כאן עד כמה גדול כוחה של מחלוקת, הרי לכל אחד יש רק סיכוי של אחד ממאתים וחמישים, ואף על פי כן לא נמנעו מלהכנס לסכנה זו, שאם הלכו רק כדי להוכיח שהאמת עם קורח הרי מספיק שקורח לבדו ילך כנגד אהרן, אלא כל אחד חשב על עצמו שהוא המיוחד מכולם, מיהו יתכן לומר שחשבו שכולם יתקבלו, בפרט אם היו בכורות, ועל כל פנים חשבו שלא ימותו רק יהא סימן מי הקדוש, ואף על פי שנתנו אש במחתה, סברו שתדד גם אש מן השמים או סימן אחר, והרב זללה"ה אמר בזה שכולם מסרו נפש להקטיר הקטורת, כי חשבו שגם אהרן הכהן ימות ויתגלה הצדק, ומזה אנו למדים כוחה של מחלוקת שהם מוכנים למסור עצמם למיתה כדי לנצח במחלוקת.

בפרשת המן משה רבינו ציוה את בני ישראל שלא ילקטו את המן בשבת, "שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטְהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת לֹא יִהְיֶה בּוֹ", והיו שחטאו ויצאו ללקוט בשבת, "וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן הָעַם לִלְקֹט וְלֹא מָצְאוּ", ויש אומרים שדתן ואבירם הוציאו בשבת את המן שהיה להם ופיזרוהו בשדה על מנת ללקטו בשבת, ולהראות שיש מן גם בשבת, כדי להוכיח שמשה רבינו בדאי, ובאו העופות ואכלוהו, ולא נמצא מקורו בדברי חז"ל אבל יש קצת דקדוק כן בפסוקים שכתוב יצאו מן העם "ללקוט", כאילו הם יודעים שיש מן אלא שצריכים ללקטו, ולכאורה היה נכון יותר לכתוב שיצאו לחפש אם יש, שהרי משה אמר להם שלא ימצאוהו⁵, ואפשר שמרומז כאן שהם סיפרו לכולם שיש מן, ולכך יצאו מן העם עם כליהם ללקוט (ולא לחפש), שאל על כך הרב זללה"ה, הרי בכל יום היה יורד המן בגובה ששים אמה כמו שאמרו ביומא ע"ו א', ואיך

5 ייתכן שבא לומר שיצאו עם כליהם, וזהו החילול שבת דהויא הוצאה, אבל יציאה לחיפוש לבד אינו חילול שבת, אם תחומין דרבנן, ועיין תו' עירובין י"ז ב' שכתבו "והכי משמע פשטיה דקרא שאל יצא איש [ממקומו] בשבת עם כליו ללקוט את המן כדרך שעושין בחול", מיהו גם אם היה כתוב יצאו מן העם לחפש היה מתפרש כן.

יכלו להוכיח מהמעט שבידם שפיזרו, שמשה רבינו בדאי, ואמר שמזה רואים את יצר המחלוקת שבליצנות אחת דוחים הכל.

למדנו מכאן גודל הסכנה שבמחלוקת, שגם כאשר עומדים על פתחו של גיהנם, ויודעים בודאות שעומדים לימחק מן העולם, כבר כמעט שאי אפשר לפרוש, ושבכוחו של היצר בטענות מופרכות מיסודן למשוך את האדם.

ה. וְאֵלֶּת בְּיָדֶיהָ תִּהְרָסְנִי

אמרו חז"ל שהפסוק הזה נאמר על אשתו של קורח, תלו את כל הריסת הבית של קורח באשתו.

אמרו בגמרא סנהדרין ק"י א'⁶ שאשתו של קורח אמרה לו ראה מה עושה משה, הוא נעשה מלך, ואת אחיו עשה כהן גדול, ואת בני אחיו עשה סגני כהונה, אם מגיעה תרומה הוא אומר תנתן לכהן, אם מביאים מעשר ראשון שאתם הלויים נוטלים, הוא אומר שתתנו אחד מעשר ממנו לכהן - תרומת מעשר, ועוד שגוזז את שערותיכם שציוה את הלויים והעבירו תער על כל בשרם, ומשחק בכם כאילו אתם שוטים, והוא משחק בכם כדרך שמשחקין בכפותא⁷, [כך לפי הגירסא מיטלל בכו, דהיינו לשון שחוק ככדור, ויש ראשונים שגרסו מיטלטל לכו כי כופתא⁸, ומתפרש

6 ז"ל הגמרא שם "איתתיה דקרח אמרה ליה, חזי מאי קעביד משה, איהו הוה מלכא, לאחור שוויה כהנא רבא, לבני אחוריה שוינהו סגני דכהנא, אי אתיא תרומה אמר תיהוי לכהן, אי אתו מעשר דשקילתו אתון אמר הבו חד מעשרה לכהן, ועוד דגייז ליה למזייכו ומיטלל לכו כי כופתא, עינא ירב במזייכו. אמר לה הא איהו נמי קא עביד, אמרה ליה, כיון דכולהו רבותא דידיה, אמר איהו נמי תמות נפשי עם פלשתים. ועוד דקאמור לכו עבדיתו תכלתא, אי סלקא דעתך תכלתא חשיבא [מצוה] אפיק גלימי דתכלתא וכסינהו לכולהו מתיבתך, היינו דכתיב חכמות נשים בנתה ביתה זו אשתו של און בן פלת, ואולת בידה תהרסנה זו אשתו של קרח".

7 כך פירש רמ"ה בפירוש ראשון, ורש"י פירש ככופתא - רעי, כגלל הזה אתם חשובים בעיניו, עכ"ל.

8 כך העתיק בבעלי התו' על התורה "ומיטלטל לכו כי כופתא שנא' והנפת אותם תנופה" ע"כ.

שעשה לכם תנופה ומטלטל אתכם למעלה ולמטה ולצדדים כחתיכת גללים], עין נתן בשעריכם כדי שלא יהא בכם צורה כמותו, [ואולי יש לפרש שעינו מקנאה בשעריכם], אמר לה קרח הרי גם משה עצמו גלח כל שערו, אמרה לו אשתו כיון שהכל נעשה לכבודו וגדולתו, אינו חושש אם גילח עצמו, שאומר לעצמו תמות נפשי עם פלשתים אגזוז שערי כמותם ומה לי בכך, שהם מקיימין אפילו מה שאני מצוה לשחוק, אגזוז עכשיו כמותם כדי להפיס דעתם.

ועוד הוסיפה אשתו של קורח ואמרה שהוא אומר לכם, עשו פתיל תכלת בארבע כנפות הבגד, ואם האמת היא שתכלת חשוב מפני מה לא יאמר לעשות כל הבגד כולו תכלת, קח לך בגדים של תכלת וכסה בהן בבית המדרש אתה וחבורתך, עד כאן.

לא להכניס לבית עניינים של בין אדם לחבירו

ברגע שהאדם מביא את ה"סחורה" הזו הביתה בכל צורה שהיא, הוא כבר מוגבל, מלבד מה שיש לנשים רגישות לכבוד שלהם, וכמו שנזכר בגמרא מאשתו של קורח, אבל בעיקר הסיכון הוא שהוא כבר מחליט את עצמו שהוא כבר מוגבל ואינו שליט יחיד על עצמו לצאת מתוך המחלוקת, גם אם כבר ירצה להתפייס ולוותר, ויכנסו בו הרהורי תשובה, הוא לא יכול לחזור לאחוריו, כי מה הוא יגיד בבית, ניצחו אותי?.

הוא נתקע במערכה שהוא לא יכול לעשות כלום.

ואין צריך לומר עד כמה גרוע מה שמכניסים פוליטיקה הביתה, וילדים מביאים ומוציאים סחורה החוצה, והדבר הופך להיות נושא, וממילא הוא מסביר בבית או לילדים בלהט את "ההשקפה", והילדים מוסיפים ללבנות ולהבעיר, ואין לדבר סוף.

כללו של דבר, לא משנה מה הנושא, ומה חומרתו, בשום פנים ואופן אין להכניס "סחורה" שכזו הביתה.

זו אשתו של קורח, היא זו שגרמה לכך שגם אם היה רוצה להתפייס הוא כבר לא היה יכול.

חוק ולא יעבור בכל נושא שלא יהיה, גם אם הוא הכי חשוב והכי קדוש, לא מכניסים הביתה את המחלוקת, מה שאתה עושה מחוץ לבית אל תעבר - אל תשתף את הבית, ללמוד מהעבר איך לא להכניס הביתה.

אל תרבה שיחה ...

תנן באבות אל תרבה שיחה עם האשה באשתו אמרו וכו' [פירוש התנא מדויק שמדובר באשתו ממה שכתוב "עם האשה" - הידועה, ולא אמרו אל תרבה שיחה עם אשה, ש"מ שבאשתו קאמר], ומכאן אמרו חכמים כל המרבה שיחה עם האשה גורם רעה לעצמו ובוטל מדברי תורה וסופו יורש גיהנם, ופירשו באבות דר' נתן כיצד בזמן שאדם בא לבית המדרש ולא היו נוהגין בו כבוד או שערער עם חבריו, אל ילך ויאמר לאשתו כך וכך ערערתי עם חברי, כך וכך אמר לי, כך וכך אמרתי לו, מפני שבזזה את עצמו ובזזה את חבריו, ואשתו שהיתה נוהגת בו כבוד עומדת ומשחקת עליו, כיון ששמע חבריו אמר אוי לי דברים שבינו לביני הלך ושחן לאשתו, ונמצא אותו האיש בזזה את עצמו ואת אשתו ואת חבריו, עכ"ל.

יש להרגיל עצמו שלא להביא לביתו שום "סחורה" מבחוץ, לא טובה ולא רעה, בין ממה שנוגע לו ובין ממה שאינו נוגע לו כלל אלא לאחרים, ובבית מדברים רק בעניני הבית ובחינוך ויראת שמים, ואין כאן המקום להאריך ולהוכיח כמה רעות צומחות מזה, ואיך שכל עתידו נקבע ע"ז, ודי לנו בחומר ששינו במשנה גורם רעה לעצמו ובוטל מד"ת וסופו יורש גיהנם.

לא להביא הביתה פוליטיקה, יש מספיק מה לעשות בבית מבלי להביא את הרחוב הביתה.⁹

9 את ההשקפה הרוחנית הנדרשת אפשר להעביר בדרכים אחרות, במסרים מהעבר, מבלי להתחבר למציאות הקיימת כעת.

ו. און בן פלת - לעמזוד על הנקודה

בגמרא סנהדרין ק"ט ב'¹⁰ שנקרא און על שם שישב באנינות - שעשה תשובה על שהיה עמהם תחילה בעצה, בן פלת על שם שנעשו לו פלאות - שניצל מהם, בן ראובן - בן שראה והבין - שאין מנהגן כשורה ופירש מהם.

ומבארת הגמרא אמר רב און בן פלת אשתו הצילתו, אמרה לו מה לך להחזיק מחלוקת מה יצא לך מן המחלוקת הזו, אם ינצח משה ויהיה הרב מכל מקום אתה תלמיד, ואם קרח מנצח אתה תלמיד, מה לך בשררה זו, אמר לה און מה אעשה אני הייתי עמהן בעצה, ונשבעתי להם שאם יקראוני אלך עמהם, אמרה לו יודעת אני שכל הישיבה כולם צנועים וקדושים, ולא יכנסו אלי אם אני פרועה, ואין מסתכלין בערוה שב בביתך ואני אצילך, השקתהו יין והשכיבתו כדי שיהא ישן בשעה שקוראין ולא ידע ולא יעבור על השבועה, וישבה על פתח האהל וסתרה שער כל מי שהיה בא לקרות את בעלה היה רואה אותה וחוזר לאחוריו, כדי שלא יסתכל בה משום שער באשה ערוה, בין כך ובין כך נבלע קרח ונמצא און ישן בביתו בשלום.

אשתו של און בן פלת הצילתו וידעה להעמידו על בירור הדברים, להסיר הערפול מההתלהבות של המחלוקת, ולברר מה צפון בעומק הלב, ידעה כי כל המתקהלים הם קדושים, וגם ידעה שנשבעו והאמינו שזוהי שבועה של מצוה, [השבועה היתה כדי שלא יחזור בו אף אחד מהם מפני הפחד, או חזרה בתשובה, ועל ידי זה יתחזקו כולם ויהיו בטוחים שלא ישארו לבד במערכה, נמצא שהשבועה חיזקה את כל ביטחון המערכה], ואף על פי כן העמידתו על דעתו הרי אתה נכנס למחלוקת בלי שום ריוח.

10 וז"ל הגמרא שם "ואון שישב באנינות, פלת שנעשו לו פלאות, בן ראובן בן שראה והבין. אמר רב און בן פלת אשתו הצילתו, אמרה ליה:מאי נפקא לך מינה אי מור רבה אנת תלמידא, ואי מור רבה אנת תלמידא. אמר לה מאי אעביד, הואי בעצה, ואשתבעי לי בהדיהו, אמרה ליה, ידענא דכולה כנישתא קדישתא נינהו, דכתיב כי כל העדה כלם קדשים. אמרה ליה, תוב, דאנא מצילנא לך, אשקיתיה חמרא, וארויתיה, ואגניתיה גואי, אותבה על בבא, וסתרתה למזיה, כל דאתא חזיה, הדר, אדהכי והכי אבלעו להו".

אשתו של און בן פלת עמדה על הנקודה למה אתה פה, להיכן באמת אתה חותר, ועל כן יכלה לעמוד על חידוד הענין, אתה בין כה תהיה, מה רע לך קודם, בסוף הראש נשאר או קורח או משה רבינו...

למדנו מכאן אדם מוסר נפשו על מחלוקת, ובטוח שהוא לשם שמים, ורק על ידי פקחות של אשתו של און, יכול להבין מאי נפקא לך מינה, שבסופו של דבר כל ההתלהבות מרוקנת מתוכן של אמת.

ז. ויקם משה – אין מחזיקים במחלוקת

וכיצד יש להתנהג מי שעל כרחו נכפית עליו מחלוקת?, הנה יש ללמוד ממעשיהם של משה ואהרן וכל זקני ישראל.

"...וַיִּקְהֻלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן" ... "וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיַּפֵּל עַל פָּנָיו" כתב הרמב"ן ויפול על פניו - ולא ויפלו, כי אהרן במוסרו ובקדושתו לא ענה דבר בכל המחלוקת הזו, ויהי כמחריש וכמודה שמעלת קרח גדולה ממעלתו, אבל הוא עושה כדבר משה ומקיים גזירת מלך, עכ"ל.

משה רבינו מנסה לפייס את קורח ועדתו "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל קִרְחַשׁ שְׁמְעוּ נָא בְנֵי לִוִּי, הַמַּעֲטֵם מִכֶּם כִּי הִבְדִּיל אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעַדְתִּי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו לַעֲבֹד אֶת עֲבֹדַת מִשְׁכַּן ד' וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הָעֵדָה לְשִׁרְתָּם, וַיִּקְרַב אֹתָם וְאֵת כָּל אֲחֵיהֶם בְּנֵי לִוִּי אֹתָם וּבִשְׁשֹׁתָם גַּם כֹּהֲנֵהָ, לָכֵן אֹתָם וְכָל עֲדַתְּהֶם הַנִּעֲדִים עַל ד' וְאֶהֱרֹן מֶה הוּא כִּי תִלְוֵנוּ עָלָיו".

ובמדרש תנחומא "כל הדברים האלה פייס משה לקרח ואין את מוצא שהשיבו דבר, לפי שהיה פיקח ברשתו אמר אם אני משיבו יודע אני בו שהוא חכם גדול, עכשיו יקפחני בדבריו ומקלקלני ואני מתרצה לו בעל כרחי מוטב שלא אזקק לו, כשראה משה שאין בו תועלת פירש הימנו, וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם..."

"וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקָרָא לְדָתָן וְלָאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיָּאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה, הַמַּעֲט כִּי הָעֲלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ לְהַמִּיתָנוּ בַּמִּדְבָּר כִּי תִשְׁתַּתֵּר עָלֵינוּ גַם הַשְּׁתַּתֵּר, אָף לֹא אֶל אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ הִבִּיאָתָנוּ וַתִּתֵּן לָנוּ נַחֲלֹת שָׂדֶה וְכָרֶם הַעֲיִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנָּקֵר לֹא נַעֲלֶה".

ובמדרש תנחומא אמרו לו על מה אתה מתרברב עלינו, מה טובה עשית לנו, הוצאתנו מארץ מצרים שהיא כגן ד' ולארץ כנען לא הכנסתנו אלא הרי אנו מתים במדבר והנגף משתלח בנו בכל יום, ויחר למשה מאד ויאמר אל ד' אל תפן אל מִנְחָתָם לֹא חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם נִשְׁאָתִי וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת אֶחָד מֵהֶם".

אחרי כל הדברים הללו אומר להם משה שיבואו מחר בבוקר לברר מי הקדוש.

ובמדרש "מה ראה לומר בוקר וידע ד', אמר משה שמא מתוך מאכל ומשתה אמרו דבר זה, לפיכך אמר בוקר, שמא בין כך ובין כך יעשו תשובה, אמר להם אין לי רשות ליכנס עכשיו, אין לפניו לא אכילה ולא שתיה, אלא בשבילנו על שאכלנו ושתינו".

ואחרי כל זה הקב"ה אומר למשה רבינו "דַּבֵּר אֶל הָעֵדָה לֵאמֹר הָעֵלּוּ מִסִּבֵּיב לְמִשְׁכַּן קִרְחַ דָּתָן וְאֲבִירָם".

ומיד "וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל דָּתָן וְאֲבִירָם וַיִּלְכוּ אַחֲרָיו זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל", למה הולכים כעת משה וכל זקני ישראל, אחרי כל הגידופים, ואחרי כל הנסיונות שהיו לשלום, ולאחר שנצטוו להודיע לבני ישראל שיתרחקו מהם כדי שלא יענשו עמם, קודם לכן הולכים שוב לנסות לפייס את דתן ואבירם, בגמרא סנהדרין ק"י א' "ויקם משה וילך אל דתן ואבירם, אמר ריש לקיש מכאן שאין מחזיקין במחלוקת, דאמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו, רב אשי אמר ראוי ליצטרע, כתיב הכא ביד משה לו, וכתיב התם ויאמר ד' לו עוד הבא נא ידך בחיקך".

אחרי משפטי גידופים שכאלו שמשה רבינו שומע, עדיין הוא אומר אם הם לא רוצים לעלות אז אני אלך להשפיע עליהם, אני אלך!.

לומדים מכאן כמה צריך להשקיע בלהציל ממחלוקת, והרי כמה משה רבינו צודק שלא מגיע להם לפייסם שיחזרו בהם, וכולם מכירים אותם בתור ה"אוהבים הישנים" של משה רבינו, ואף על פי כן הולכים אליהם משה רבינו וכל זקני ישראל. וזו הרי לא רק הנהגת סלסול של משה רבינו, כי הגמרא לומדת מכאן הלכה שאין מחזיקים במחלוקת.

ה. בני קורח – זכות הכנעה קלה שהצילה מאבדון

"ובני קורח לא מתו".

בני קורח ניצולו רק בזכות הכנעה קלה בהחלטה של רגע אחד, וז"ל המדרש "ולפי שהלך משה לפתחן של דתן ואבירם זכה להציל ארבעה צדיקים מדינה של גיהנם שלשה בני קורח ואון בן פלת, ומה זכות היה בידם של בני קורח שינצלו, שבשעה שהיו יושבין אצל קורח אביהן, רואין את משה, וכובשין את פניהם בקרקע, אמרו אם נעמוד מפני משה רבינו נוהגין בזיון באבינו וכבר נצטוינו על כיבוד אב ואם, ואם לא נעמוד כבר כתיב מפני שיבה תקום, מוטב שנעמוד מפני משה רבינו אע"פ שאנו נוהגין בזיון באבינו, באותה שעה הרחישו ליבם בתשובה, עליהם אמר דוד רחש ליבי דבר טוב, ע"כ.

היתה כאן הכנעה מסוימת כנגד חוסר הנעימות מאביהם, היה להם לא נעים מאביהם, אבל החליטו שהכבוד של משה רבינו קודם, והפעולה הזו הביאה אותם שירחישו ליבם בתשובה, ובכך הצילה אותם.

למדנו מכאן מעלתה של כל פעולה טהורה, אפילו של כל שהוא, בתוך סערה גדולה, ולפעמים הזכות הזו היא זו שתצילנו לדורי דורות.

ט. אחרי הכל עוד אפשר לטעות

בסוף גם אחרי הכל עדיין מגיעים בני ישראל, ולא משתכנעים, אתם המיתם את עם ד', למרות כל מופתי המחנות עדיין היו צריכין למטות של כל השבטים שיכניסום לפני ד', וריקועי פחים ציפוי למזבח, וגם עדיין יש מקום לתלונות של אתם המיתם את עם ד' למה נתתם עצה להקטיר קטורת, עד כמה יש בכחו של יצר להטעות את האדם, ולמצא חסרונות בגדולי הדור.

כולם אמרו שאנו לא טועים והצדק עמנו, ורואים מכאן, שיש בעניינים אלו הרבה טעויות, ואף שכולם בטוחים שצודקים, ושחייבים, עם כל זאת משתלם להמנע!

בחפץ חיים על התורה במעשי למלך מביא שהחפץ חיים אמר בשם הגר"ח מבריסק ז"ל¹¹ ממחלוקת צריך לברוח כמו מאש, ואם קורה שצריך לעשות מחלוקת אז זה רק בשני תנאים אלו שהצד שכנגד יותר צדיק ויר"ש ממך, והוא יותר חלש ממך, אבל בלי שני תנאים אלו אין לעשות מחלוקת בשום אופן, (הדברים הם מליצה לחדד שלא שייך מחלוקת המותרת).

11 א"ה, במקור שם מובא לשונו ביידיש, וכאן העתקנו התרגום לפי הענין.

חלק ב

לדעת את המשקל ואת המקום לטעות

כתב מרן החזו"א זללה"ה שבכל שאלה הלכתית יש שני דברים שצריך לעיין, האחד מה ההלכה אומרת בזה, והשני לבדוק את הסיפור שמגיע לפנינו מכל צדדיו, לאיזה סעיף בהלכה הוא שייך, ומצוי יותר מכשולות בחלק המציאותי וההתאמה להלכה, ממכשולות ביסוד ההלכה.

וזה לשונו: "בירור משפט בבחינת הלכה למעשה, נחלק לעיונים שניים, העיון הראשון להגין הסל'ת הנקי סעיפי המשפט התוריים, ואחריו עיון השני החדירה בהעובדא הנוכחת לפנינו במעלותיה ומגרעותיה ובדיוק משקל של כל פרק מפרקייה, כדי להתאים את הנידון אל סעיף ההלכה המכון עליו".

"ומרובים המכשולים של התאמה כוזבת, מהמכשולים ביסוד ההלכה, זאת אומרת אף שאין הדיין אומר על מותר אסור ועל אסור מותר בכל זאת הוא נכשל בהמעשה שבא לידו ומחליט בכח מדומה שזו שבא לידו היא של הסעיף הידוע, בעת שהעלים עין מקו דק רב הערך בפלילת המשפט הנבנה תמיד על קוים שכלליים דקים, ובהעלמה זו הוציא משפט מעוקל מעצת לא יוכל לתקן".

"ובשל העיון האחרון נשללה ההוראה מן ההמון אף בדברים שהאסור והמותר מפורסם תכלית הפרסום, ונתנה לחכמים שבכל דור לחקות לאשורה של כל שאלה המופיעה מזמן לזמן, שהחכמים יפתרוה מנקודת עיון מקיף והסתכלות בהירה". (קובץ אגרות א' ל"א).

כאשר אנו רואים במהלך כל הדורות אנשים כשרים וחסידיים שנסחפו לאש המחלוקת, למרות כל האזהרות החמורות שבדברי הנביאים והחכמים, אין זה מחמת שלא ידעו את "יסוד הדבר" עד כמה היא רעת המחלוקת, אלא שלא ידעו להתאים את הנידון אל סעיף ההלכה המכוון עליו, לא ידעו שאותה המחלוקת המכלה את הגוף והנפש היא אותה המחלוקת שעכשיו הם עסוקים בה.

ובכדי להינצל מן המחלוקת עלינו לדעת חומר הנידון, ולחדד לעצמינו, שאין מחלוקת שאיננה מחלוקת, ושאין ניצוץ שאינו יכול להבעיר אש גדולה.

לדעת את חומר הנידון - שלא יתכן שאדם ירא שמים שחושש מלהכריע בהלכות שבת, כי הוא מבין שעדיין לא הגיע להוראה, ומחמיר על עצמו גם במקום שהוא נוטה להקל, יבא ויכריע ויפסוק במהירות ובקלות בדברים חמורים כל כך, וכפי שיתבאר, **ולחדד לעצמינו** - הטעויות שטעו ונפסדו בהם בעלי המחלוקת הכשרים, על מנת שנדע להשמר מהם.

א. חומרת הנידון

סכנת חיי נצח

עצם המציאות של מחלוקת, מעמידה בסיכון את כל חיי העולם הבא של כל מי שיש לו איזה חלק בה, מבלי משים עלולים להיגרר לאלפי אלפים של עבירות חמורות, פעולה קלה שלא כדין יכולה להיות חמורה כמי שעשה עבירות כל ימיו, ויותר מכך! ויש שאף מאבדים את כל העולם הבא, וכמו שאמר דוד המלך סנהדרין ק"ז א' "אמרתי להם, הבא על אשת איש מיתתו בחנק, ויש לו חלק לעולם הבא, אבל המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא".

ומבין אלו שאין להם חלק לעולם הבא אף המבזה תלמידי חכמים כמבואר סנהדרין צ"ט א', וכן המתכבד בקלון חבירו כמבואר בירושלמי חגיגה פ"ב, ובב"מ נ"ח ב' המכנה שם רע לחבירו, אף שהוא כבר רגיל בזה.

וז"ל הרמב"ם הלכות תשובה פרק ג ה"ד "...ויש עבירות קלות מאלו ואעפ"כ אמרו חכמים שהרגיל בהן אין להם חלק לעוה"ב וכדאי הן להתרחק מהן וליזהר בהן, ואלו הן: **המכנה שם לחבירו, והקורא לחבירו בכינוי, והמלבין פני חבירו ברבים, והמתכבד בקלון חבירו, והמבזה תלמידי חכמים, והמבזה רבותיו, והמבזה את המועדות והמחלל את הקדשים**", עכ"ל.

אפילו אדם גדול

והנה הכל יודעים את המבואר במשנה באבות פ"ג מ"א רבי אלעזר המודעי אומר המחלל את הקדשים והמבזה את המועדות והמלבין פני חברו ברבים והמפר בריתו של אברהם אבינו עליו השלום והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא", כולם יודעים, אבל לא מספיק שמים לב לדבר המבהיל שנתבאר כאן.

"יש בידו תורה ומעשים טובים", מה יותר מבהיל מזה, שיהיה אדם גדול ותלמיד חכם שיש בידו "אישור" מהתנא שיש בידו תורה ומעשים טובים, ואף על משה רבינו כתוב במדרש ילקוט שמעוני כי תצא "רבי פנחס אומר אחר ארבעים שנה רצה משה לומר להן לישראל זכורים אתם מה שאמרתם היש ד' בקרבנו, אלא אמר משה אם אני אומר להם כך הרי אני מלבין פניהם, ומלבין פנים אין לו חלק לעולם הבא", ע"כ.

אלו שיגשו לגן עדן ולא יוכלו ליכנס

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, הנה הובטח עולם הבא גם לכאלו שלא עסקו בתורה ועסקו במעדני העולם הזה, ולעומת זה יתכן שיתדפקו על שערי גן עדן אנשים שעסקו בתורה ואותם ישאירו בחוץ, והמה יתפלאו היתכן הוא בפנים ואני בחוץ?!, ומשיבין לו עליך נאמר במשנה באבות חוץ מהמלבין פני חברו ברבים, ואמרו בבא מציעא נ"ח ב' כל היורדין לגיהנם עולין חוץ משלשה שירודין ואין עולין ואלו הן הבא על אשת איש והמלבין פני חברו ברבים והמכנה שם לחבירו, ושאלו בגמרא שהרי מכנה שם לחבירו הוא גם כן מלבין פני חברו, ותירצו "אף על גב דְּדָשׁ בֵּיהּ בְּשִׁמְיָהּ", ופירש רש"י: "כבר הורגל בכך שמכנים אותו כן ואין פניו מתלבנות ומכל מקום זה להכלימו מתכוין", והוא צעק צעק סך הכל אמרתי מילה פה מילה שם, ורוב עיסוקי היה בתורה ומצוות, וישיבוהו אתה צודק, אבל כבר הזהירוך מראש שיש דברים מסוכנים שאפשר להפסיד בהם הכל!.

כשמתעוררים בדברים אלו ועוד כיו"ב, יש חשק לברוח למדבר, כי מי יאמר זכיתי לבי שלא לפגוע בכונה ובלי כונה, ובאמת שזו היתה עצה נכונה, לפי גודל

הסיכון, ויש להשתדל מאד להתרחק מסיכונים אלו, ובמשך הזמן על ידי עמל התורה והתפילה יזכה להיות אוהב את הבריות ומשמח את הבריות ומלבשתו ענוה ויראה והוי צנוע וארך רוח ומוחל על עלבונו ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים.

עונשים חמורים

ולא זו בלבד שעלולים ח"ו לאבד את כל חלקם בעולם הבא, ולהיות "מחוץ לפרשה" של כל תקוות חיינו, ומשאת נפשינו, וכל מה שאנו מוסרים בשבילו את כל חיינו, אלא יורדין לגיהנם, ונידונין בה לדורי דורות, כמבואר בראש השנה י"ז א' "המינין, והמסורות, והמשומדים והאפיקורסים, שכפרו בתורה, ושכפרו בתחיית המתים, ושפירשו מדרכי צבור, ושנתנו חיתיתם בארץ חיים, ושחטאו והחטיאו את הרבים, כגון ירבעם בן נבט וחביריו יורדין לגיהנם, ונידונין בה לדורי דורות, ... גיהנם כלה והן אינן כלין, ... ופניהם דומין לשולי קדירה", ואמר רבא שיש מהם מהמובחרים "שפירי שפירי" של בני המקום שגר בו רבא שנקרא מחוזא, ונקראים בני גיהנם.

וז"ל הגר"א: "והכל יביא במשפט על כל דיבור, ולא נאבד אפילו דיבור קל, ולכן אני מזהירך שתרגיל בכל היותר לישיב יחיד, כי חטא הלשון על כולו, כמאמר חכמינו ז"ל אלו דברים כו' ולשון הרע כנגד כולם, ומה לי להאריך בזה העון החמור מכל העבירות, כל עמל האדם לפיהו אמרו חז"ל (חולין פ"ט) שכל מצוותיו ותורותיו של אדם אינו מספיק למה שמוציא מפיו, מה אומנותו של אדם בעולם הזה ישים עצמו כאילם, וידביק שפתותיו כשתי ריחים, וכל כף הקלע הכל בהבל פיו של דברים בטלים, ועל כל דיבור הבל צריך להתקלע מסוף העולם ועד סופו, וכל זה בדברים יתירים, אבל בדברים האסורים כגון לשון הרע וליצנות, ושבועות, וגדרים ומחלוקות וקללות, ובפרט בבית הכנסת ובשבת ויו"ט, על אלו צריך לירד לשאול למטה הרבה מאד, ואי אפשר לשער גודל היסורין והצרות שסובל בשביל דיבור אחד, ולא נאבד אפילו דיבור אחד שלא נכתב, בעלי גדין הולכין תמיד אצל כל אדם ואדם ואין נפרדים ממנו וכותבין כל דיבור ודיבור, כי עוף השמים

יוליך וגו', אל תתן את פִּיךָ לחטיא את בשרך, ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצוף וגו'.

עולם הבא ועולם הזה

וממש אין מספר להפסדי המחלוקת, בין בעולם הזה ובין בעולם הבא, וכמו שהרמב"ם כותב "נביאים נבאו, וחכמים חכמו, ופילוסופים חיפשו, ויספו לספר רעת המחלוקת, **ולא הגיעו לתכליתה**", בכל הדורות כולם צועקים וצועקים ועוד לא יגמרו לספור תכלית ההפסדים שבה.

וזה לשון הרב זללה"ה במכתב "קיימת סכנה לקיום הישיבה בגשם וברוח, קיימת סכנה של חילול השם, קיימת סכנה של מחלוקת, דברים אלו ברומו של עולם הן עומדין, **וכל חיי עולם הזה ועולם הבא של הנוגעים בדבר תלוי בהן**.

מבלי להכנס לעצם הדיון כלל, הנני לקבוע כי אף אם על פי הדין הצדק עם התובע בכל מבוקשיו, חלילה וחלילה לו מלהמשיך בדרך זו, **כי כל ממונו חייב אדם לתת ולא לעבור על לא תעשה** כמבואר ביו"ד סימן קנ"ז, וכל שכן ממון מועט, הראוי, לעומת חורבן ישיבה קדושה, וחילול השם נורא, ומחלוקת רבה". (מכתבי התעוררות חלק ב' פרק ט' ג').

הרב זללה"ה אמר פעם: "אני כל כך סולד ממחלוקת, עד שאם היה בתורה מצוה לעשות מחלוקת, אינני יודע אם הייתי מסוגל לקיים מצוה זו", וסיים: "אולי זה לא בסדר מצוה צריך לקיים בכל ענין, אלא שאיני יודע איך הייתי יכול לקיימה", ופעם הוסיף: "אולי מה שליבי כל כך סולד מזה כי זה איסור, ואם זה היה מצוה היה הַרְגָּשׁ שונה".

מעשה באחד שאמר להרב זללה"ה שאינו יכול לגור בסביבה שגרים שם מחללי שבת, אמר לו: "במקום שיש שם מחלוקת ולשון הרע יותר חמור אצל הקב"ה מחלול שבת של ההמון, כי הם תינוקות שנשבו".

בתקופות של בחירות, שהיו מחלוקות ושנאת חנם בין החרדים, אמר הרב זללה"ה שהוא מתפלל שלא יענש שום אדם, עיין שבת קמ"ט ב'.

אין מי שמעלה על דעתו מושג כזה, להתעסק עם סיכון כל חיי העולם הבא, להקדיש את כל החיים להרבות בתורה ומצוות ומעשים טובים, ושהכל הכל ירד לטמיון?, מחריד לחשוב שיהיה מי שיעמול בתורה כל ימיו, ולבסוף יהיה מצבו גרוע ממי שהלך אחרי תאוות יצרונ...

מכתב

א"ה, ראיתי להעתיק בזה קטעים מתוך מכתב בגנות המחלוקת

אולי תמצא מקום להתבונן מעט ברצינות יותר בדברים הבאים

הידעת שגדולי העולם סבורים שזו סוגיא קשה יותר מכל הסוגיות, זו סוגיא אחראית ומסוכנת, ובטעות קטנה אפשר לאבד את העולם הזה והעולם הבא גם יחד, מלבד עונשי הגיהנם לדורי דורות.

הידעת שגם מי שצודק במאה אחוז עלול ליקרא **בעל מחלוקת**, כי יש דברים שהתורה מחייבת לוותר עליהם כדי למנוע מחלוקת, ובודאי שהתורה מוותרת על הידורים שנעשים למענה בשביל למנוע מחלוקת.

הידעת שכאשר סיפרת בהתלהבות בכולל דברים כהוייתן לפי דעתך, יצרת אש של מחלוקת, **בלי להתכוין לכך**, רק מחוסר זהירות.

השמעת על גדולים וטובים שנכוו באש המחלוקת, ואבדו מן העולם.

הידעת שגם אם נהגת כשורה תשעים ותשע אחוזים, הרי המקרים הבודדים שלא היו מושלמים מספיק, גם בהם יש מליונים של עבירות, ובפרט בזמננו שהכל מוכפל מיד בכל העולם.

בכל ענין צריך לשקול אם מוכרחים להגיב, ולא אם מותר להגיב, לחומר הענין וסיכונו. - גם אם מחליטים שצריך להגיב, לחשוב היטב איך להגיב, מה מוכרחים, ומה אפשר "למתן".

הידעת שיש מציאות כזו בהנהגת העולם שתלמיד חכם העוסק בתורה ובמצוות אין לו חלק לעולם הבא, ולעומתו אחד הפושעים אחרי שְׁרִיפָה את עונשו יש לו חלק לעולם הבא, היתכן מעמד מזעזע כזה.

התשובה: ידעתי וגם ידעתי, והרי כתוב במסכת אבות אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא, הנה העיד התנא על מעלתו שיש בידו תורה ויש בידו מעשים טובים, ואף על פי כן אין לו חלק, אבל מה ענין זה לעניננו הרי כאן פשוט שהכל מצוה טהורה לשם שמים, אין ספק שזה לא נקרא מחלוקת, שאין כאן אלא מצוה לכבוד התורה והיראה.

הידעת שבמחיי יד פסקת שאלה חמורה יותר מכל השאלות המזדמנות בחיים, הרי הנך ירא שמים מרבים ונזהר מלהכריע באיסור דרבנן, ואין צריך לומר בחייבי כריתות ומיתות ב"ד, וכאן הכרעת את השאלה בפשטות ובביטחון כזה, והכרעת את כל חיי העולם הבא שלך.

התשובה: ברור כאן אין צריך סוגיות ולימוד הפוסקים, כאן האמת שקופה מדאי, אני מכיר טוב את הפרטים, מכיר את האנשים והתככים שלהם...
(עד כאן מתוך מכתב).

ב. הכשרים שנכשלו במחלוקת הוא בגלל שטעו בתחילה

אי אפשר לתאר בִּשְׁכָל כזה דבר, הרי מדובר באנשים טובים, שעשו הרבה מעשים טובים, איך אנשים כאלו מגיעים למצב שכזה?.

והתשובה היא: הם באמת לא התכוונו לעשות מחלוקת, הם לא העלו על דעתם לפחות בתחילת הענין שזה מה שעומד להתפתח, הם לא חשבו שיש כאן משהו שקשור לאיסור מחלוקת, ומן הטעויות הללו הם איבדו את עולמם, העולם הבא, והעולם הזה, רחמנא ליצלין.

ונפרט בזה כמה "נקודות" ראשי פרקים של טעויות, של חוסר תשומת לב, אולי אם נשכיל בהם קודם שמגיע הנסיון, נזכה שלא לטעות.

הטעות הראשונה – מהי מחלוקת

זה לא מחלוקת, זה שמירת הדת, זה הצלת הגוף או הממון.

אדם שנלחם ומוחה על כבוד שמים, או על פירצת הדת, הוא פועל בשביל "ידישקייט ולשם שמים, והוא בטוח שלא דואג לעצמו רק לשם מצוה, וכן מי שנלחם על שמירת ממונו, על נזק ששכניו רוצים לעשות לו, והוא בטוח שעושה כדין שהרי הוא רק דואג לקחת את הרכוש ששייך לו, כי הרי הולכים לקחת לו, גם כאשר הכל נכון והוא תובע את הצדק ולכאורה מה זה קשור למחלוקת, אבל יש גבולות דקים מאוד, בין לפעול כדין, לבין להיות בעל מחלוקת, ולכן אף שלפעמים במידה מסויימת אלו הן חלקים נכונים, אך כאשר עוברים במעט את הגבולות - נהיים בעלי מחלוקת.

בדרך כלל אנשים שנהיו בעלי מחלוקת, הם אנשים טובים שאיכפת להם קיום הטוב, אנשים זולים בדרך כלל לא מגיעים להיות בעלי מחלוקת¹².

היצר הרע מחזק את אותם אנשים טובים בחלק האמת שבדבר, ולא שמים לב שבכך הופכים להיות בעלי מחלוקת, וכמו שהחזון איש אמר שזה שאינו צודק זה לא קשור למחלוקת, הוא סתם גזלן, כשאתה צודק נהיית בעל מחלוקת.

נשים לב לידיעת הטעות הזו, אסון המחלוקת קורה אצל אנשים טובים! אנשים שמחפשים את הצדק הם אלו הבעלי מחלוקת, לא האנשים החוטאים שמבקשים לעשות רע, שקרנים ועושים שלא כדין - זה לא קשור למחלוקת.

12 פעם שאל מפקד צבא את הרב זלל"ה למה אצל הדתיים מצוי יותר העניינים של בין אדם לחבירו, והשיב לו שאצל הבני תורה האמיתיים אין את זה, ויש כאלו שיש אצלם עניינים כאלו מפני שנוצר אצלם לחץ מכח התגברותם על היצר הרע, היות ושומרי התורה מוגבלים והרבה דברים אסורים, ולכן לפעמים יוצא שיש דבר שהוא מצליח על האדם והוא מתפרץ בכל כחו, אבל אצל מי שהכל מותר אין לו את הלחץ הזה וממילא גם בעניינים אלו אינו מתפרץ כל כך כיון שבין כה וכה הכל מותר.

וזה דבר מציאותי שהשומרי תורה נמצאים יותר במתח ולחץ, כמו שדנו בגמרא לגבי פולטת שאחר ג' ימים כתוב שזה מסריח, ודנו שמא אין זה רק בישראל שגופם חם מחמת שהם "דייגי במצוות" שהם דואגים ומצטערים תמיד מפני המצוות, והצד השני בגמרא הוא שהנכרים גם כן גופם חם מחמת שאוכלים שקצים ורמשים, מבואר שבלא אכילת השקצים ורמשים הרי זה בודאי שאין גוף הנכרי חם כגופו של ישראל.

קשה לאדם לעמוד על הידיעה הזו, כשהוא טעון בכל כח האמת שבידיו, וגם יש איזה תודעה מוטעית כמין קנאות כזאת שצריך לעמוד על שלנו, ולא לוותר, [ולפעמים דוקא מתוך דאגה למנוע מחלוקת, גם משם מגיעים למחלוקת], אבל צריך להחדיר היטב לידיעה שאין מחלוקת שאיננה מחלוקת, ואין מחלוקת שאין בה את סיכוני המחלוקת, עד כדי איבוד שני עולמות.

הטעות השניה – נקודות נכונות בתוך הסערה

פעולות קלות שלא כדין שנעשות תוך כדי סערה גדולה.

אדם תובע דבר לשם שמים ומתכוין לכך, ונניח שהוא צודק, ושאכן המחאה שהוא עוסק בה נכונה וראויה, והנה תוך כדי סערת המחאה הוא שם לב לאיזה נקודה, פרט קטן שלא כל כך צודק, או נזק שנעשה לצד שכנגדו שלא כדין, או שבפרט מסויים מתוך מה שהוא נלחם עליו איננו נכון, הוא חושב לעצמו, הרי אם אכנע בפרט זה, זה יפסיד את כל המערכה, עומד לנגדו כל קיום היידישקייט, והוא מחליק את הענין, משקיט את רגשות האמת שצפות לנגד עיניו, ומוכרחים לזייף בהם קצת, נכון שזה לא בדיוק האמת, אבל הרי הפרט הזה הוא לא באמת מספיק חשוב מול כל משמר היידישקייט.

הוא חושב לעצמו הרי לחזור לגמרי זה באמת לא צודק, וכך מתוך השיקולים הטהורים הוא נסחף מתוך המערכה, להיות בעל מחלוקת, בשביל שאדם יהיה מסוגל לעצור באמצע מחלוקת צריך להיות אמיית מאוד ובגבורה גדולה לשקול בפלס כל מילה.

והשלב הבא לאחר שכבר נעשה דבר שאינו אמייתי, או איזה חילול ד' שלא היה מוצדק, הנה הוא **כבר מכור בידי השטן, הוא כבר נעשה בעל מחלוקת.**

אם המטרה קידשה את האמצעים, הרי הוא כבר בדרגא מסויימת של מזיד, נכון שזו היתה מטרה טובה, אבל הוא פסק לעצמו, עוד משהו מעבר לאמת.

נכון שזה "אומר מותר", אבל... עכשיו כבר חסר לו בסייעתא דשמיא להנצל, כבר לא שומרים עליו כפי שהיה מגיע לו מתחלה, וכך השטן שולט במעשיו, ומכוין אותם לצרכיו.

זה דבר שקורה להרבה אנשים בעלי מחלוקת, וגם להרבה מאלו שאינם בעלי מחלוקת. זה דבר שקרה להרבה אנשים טובים שנמצאו בתוך המערכה, ואחר כך כבר נסחפו לדברים שאם היו שואלים אותם מראש לא היו מעלים אותם על דעתם, וכעת מצטערים על הדברים שיצאו משליטתם.

זו בעיה גדולה **אדם נמצא בתוך המערכה, וידע שאין לו אפשרות לחזור בו, זה על מנת שתעלה לרקיע**, אמנם המצפון דופק לו, אבל בשביל זה להכריע את כל המערכה, הרי מיד הצד שכנגד יאמר לו שהוא כבר מודה במקצת, אנשים יסתכלו עליך כזה וכזה, היצר כבר ימצא את הנוסח, למה זה לא כל כך גרוע לנטות מן האמת.

לעצור בתוך מערכה זו עבודה גדולה מאוד!

כאשר ניצבת לפני האדם ההתלבטות, האם ללחום, לצורך כל מטרה שלא תהיה, עליו לזכור שגם אם בודאי צריך ללחום, וגם אם הכל נקי ולשם שמים, עדיין כל חיי העולם הבא שלו עומדים בסיכון!

הטעות השלישית – טעויות בהבנת המציאות, התערבות הדוד הצעיר

טעות בהבנת המציאות

הרבה מאוד מן המחלוקות מקורם בטעות גמורה או חלקית, לפעמים טעות בעובדות, ולפעמים הטעות היא רק בהבנת העובדות, או המניעים הגורמים להם.

הדברים מצויים מאוד אצל הרגילים להעביר "סחורה" מאחד לרעהו, שבהרבה מהמקרים גם כשהם מעבירים דברים בדיוק כפי ששמעו, הרי האמת הזו היא שקר מוחלט, שלפעמים האדם מדבר באיזה ענין ומתלונן על נושא מסוים, ובתוך הדברים הוציא משפט אחד חריף מדאי, ואינו מתכוין כלל להבליט את מה שדיבר,

שזה נאמר בתוך ענין שלם ומתוך צער על הענין, ואינו משקף באמת מה דעתו על הענין או האדם המדובר, ולפעמים המדובר הוא קרוב שלו והאמת שאינו חושב עליו כ"כ כפי המשפט המסוים הזה.

וכשאותו האחד מעביר את המשפט המסויים הזה ומספרו הלאה, הרי זה נשמע אחרת לגמרי ממה שנשמע הביטוי בתוך ענין שלם שא"א למדוד את הביטוי לעצמו, וזהו מן הגורמים להרבה מאוד מן הסכסוכים, ששומעים כך וכך אמר פלוני עלי, ומלבד שיש לפעמים גם חוסר נאמנות, אבל גם כשמדובר באדם נאמן, אבל הרי משפט שנאמר בתוך ענין, זה משפט אחר לגמרי, ומשמעות אחרת לגמרי.

והרב זללה"ה אמר פעם על זה דוגמא: אדם שומע רכילות של חבריו שאמר עליו "הוא מכביד עלי מאד", הנה כאשר המשפט הזה נשמע בפני עצמו, הוא נשמע חזק ופוגע מאד, ואילו האמת היא שהדברים נאמרו בתוך ענין שלם, ובתוך הסיפור שסיפר התלאות שעברו עליו לאחרונה, כי כך וכך קרה לו, והיו כמה עניינים שלא הסתדרו, ויש גם את הענין של פלוני שמכביד עליו, וזה לא מתפרש שפלוני לוחץ אותו, אלא שענין הבעיה של פלוני מכביד עליו, הרי כל הענין נשמע אחרת לגמרי, וצריך תמיד זהירות גדולה ושיקול דעת איך להוציא את הדברים.

עוד אמר הרב זללה"ה שכל הסכסוכים בין אחים או בין שותפים או בין חברים, הכל מגיע מהצעירים אל המזורים ומהילדים אל ההורים, והם הם אלו שגורמים את הסכסוכים, כי הדור המבוגר חיו יחד את כל תהליך חייהם, כל אחד יודע כמה עזרו זה לזה, כמה השתתפו יחד בצרה ובשמחה, הרגש והקירבה מכסים על כל דבר, הם מבינים שהמשפט הזה לא מבטא את הלב כמו שהוא נשמע, רגש הלב מבין ללב אחיו וריעו, וזה לא משתנה ע"י דיבורים, אבל הצעירים מתחילים מיד אחרת, זה הרי שלנו למה הוא לוקח, למה הוא מדבר וכיו"ב, הם מקבלים את הדבר מושלם, ואין להם את הרגש איך נבנה כל זה, ומגיבים בהתאם, וכאשר מספרים זאת בבית לפי הבנתם, עם כל החריפות, הרי זה משפיע ומטפף לאט לאט, ובפרט כאשר מוציאים משפטים חוזרים, עד שנעשה הקרע, זה לא שהדור החדש הוא יותר גרוע, אלא שהדור הראשון מכיר יותר.

ויש לזה גם רמז בתורה: יעקב חי אצל לבן עשרים שנה, והנה יעקב קיבל משכורתו מלבן, ולבן רימה אותו והחליף את משכורתו עשרת מונים, ועדיין ממשיכים לחיות ביחד, בינתיים נולדו ללבן בנים, ולאחר עשרים שנה "וַיִּשְׁמַע אֶת דְּבָרֵי בְנֵי לָבָן לֵאמֹר לָקַח יַעֲקֹב אֶת כָּל אֲשֶׁר לְאֶבְיָנוּ וּמֵאֲשֶׁר לְאֶבְיָנוּ עָשָׂה אֶת כָּל הַכֶּבֶד הַזֶּה", ומיד אחר כך, "וַיֵּרָא יַעֲקֹב אֶת פְּנֵי לָבָן וַהֲנֶה אֵינָנו עִמּוֹ כְּתִמּוֹל שְׁלֹשִׁים", עשרים שנה הם היו יחד עם כל הרמאויות של לבן והם הסתדרו, וכשהתחילו הבנים לדבר זה השתנה, כך הוא המנהג הילדים מדברים וגורמים המחלוקת בין האחים, (הבנים של לבן לא ידעו ההסכם והחלפת המשכורת, מבחינתם יש כאן אדם שמתעשר על חשבונם).

שני אנשים שחיים יחד ומכירים זה את זה, גם כאשר האחד מוציא משפט על השני הוא מכיר מה כונתו בזה, אם יודעים לקרא נכון את המשפטים אזי גם אם הוא אמר משפט כזה או כזה, כל עוד שהוא היה "השומע", היה יודע שמשפט כזה לא מבטא בכלל את מה שנשמע ממנו, וכשהבנים שומעים את זה ולא חיים את הדברים כפי שהם באמת, הרי הם שומעים את המשפטים האלו אחרת, וזה משפיע גם על ההורים בעצמם כמו שמצאנו בלבן.

העובדות! העובדות שאדם מקבל מבחוץ, מהצעירים שמקבלים את העובדות בשונה מהאמת, וקוראים אותם אחרת, ואף גם זאת שהרי מצוי גם הרבה עובדות שקריות, בונים מערכות שלמות על עובדות שהם לא נכונות.

איבוד שליטה

מעבר לכך הרי בדרך כלל מחלוקת שמתחילה מאנשים כשרים שמתכוונים לאמת המסויימת, לאחר מכן זה כבר לא בשליטתם, וכגון שיש כבר גבאים שמנהלים את העניינים.

יש מצבים שהאדם כבר מאבד שליטה גם אם רוצה לעצור זה כבר לא בשליטתו, כי כבר יש את האנשים בעלי הנגיעות שנמצאים בענין - וכל העסק כעת הוא רק "זִכָּר לְדָבָר" למה שהיה כאן מתחילתו, העניינים הם אחרים לגמרי.

ועל אחת כמה וכמה היום שכל דבר מוכפל בשניה אחת במאות אלפים, ב"שניה" אחת!, אדם יכול להפוך את עצמו מכך זכות לכף חובה, ברגע!

הטעות הרביעית - משקל התועלת מול הנזק

לפעמים ניתן לראות אנשים שלוחמים בשביל להרויח איזה ענין בידישקייט, ענין שכשלעצמו הוא אולי נכון, אבל לא יודעים לשקול נכון את האפסיות של התועלת לעומת הנזק העצום של המחלוקת.

למשל אדם שמנהל מוסד חינוכי, ותובע בצדק כל מיני דברים קטנים, שלדעתו הם הכרחיים מאוד לחיזוק החינוך, ועומד על דעתו בכל עוז, תוך קטטות ועלבונות, ... נכון שאתה הולך להרויח דבר מסויים לידישקייט, אבל תראה מה כנגד זה אתה מפסיד.

והדברים מבוארים בדברי הרב זללה"ה¹³ וז"ל "קיימת סכנה לקיום הישיבה בגשם וברוח, קיימת סכנה של חילול השם, קיימת סכנה של מחלוקת, דברים אלו ברומו של עולם הן עומדין, וכל חיי עולם הזה ועולם הבא של הנוגעים בדבר תלוי בהן.

מבלי להכנס לעצם הדיון כלל, הנני לקבוע כי אף אם על פי הדין הצדק עם התובע בְּכָל מְבוֹקְשֵׁיו, חֲלִילָה וְחֲלִילָה לוֹ מְלֶהֱמִשִּׁיף בְּדֶרֶךְ זוֹ, כִּי כָל מְמוֹנֵי חַיִּב אָדָם לִתֵּת וְלֹא לַעֲבוֹר עַל לֹא תַעֲשֶׂה כמבואר ביו"ד סימן קנ"ז, וְכָל שֶׁכֶּן מְמוֹן מוֹעֵט, הָרְאוּי, לְעִמּוֹת חֲרָבִין יְשִׁיבָה קְדוֹשָׁה, וְחִלּוּל הַשֵּׁם נוֹרָא, וּמַחְלָקֶת רַבָּה.

מי ככת"ר המבין הדבר לאשורו עד כמה הדבר יגרום חורבן והרס, - ומי ככת"ר יודע כי יפה שעה אחת במעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, ומי ככת"ר יודע שחילול השם אין כח ביסורים לכפר, וממש כל חיי העולם הבא של הנוגעים בדבר מסתכן בנידון הזה, אהה, בור כרה היצר לחכמים ונבונים מורמים מעם". (מכתבי התעוררות חלק ב' פרק ט' ג').

13 ואמנם מלשון המכתב נראה שהמדובר הוא שהלה תובע חוב מועט שמגיע לו, אבל התוכן מדבר על כל האופנים הנ"ל.

זאת ועוד שהעולם כולו מתנהל מקנאת איש מרעהו, מהרצון הטבעי שיש לאדם להביע דעה בכל תחום, אבל צריך לדעת שהדבר מסוכן ביותר, והרב זללה"ה היה אומר שכל מי שלא מובטח לו שישמרו עליו מן השמים [שלא יצא שום מכשול מתחת ידו, או טעות בשיקול הדעת, ושלא יסתובב מזה שום קלקול בשום צורה שהיא], צריך לברוח מכל הוראה במה שנוגע לדבר ציבורי כבורח מן האש, האחריות של כל דבר כזה בטעות קטנה בשיקול הדעת יכולה להמיט על האדם אסון לנצח נצחים, גם מי שכולו מלא רצון טוב, רק שטעה טעות קטנה בשיקול הדעת, הכל באופן יחסי אבל גם כשנוגע למוסד אחד או לישיבה אחת בלבד זה מכפיל את האחריות.

ומוצאים זאת בדברי חז"ל פעמים רבות בשבת נ"ו א' ב' עיי"ש באריכות בעובדא דדוד ומפיבוסת שראה דברים הניכרים במפיבוסת ואמר אתה וציבא תחלקו את השדה ואמר רב יהודה אמר רב בשעה שאמר דוד למפיבוסת אתה וציבא תחלקו את השדה יצתה בת קול ואמרה לו רחבעם וירבעם יחלקו את המלוכה, ואמר רב יהודה אמר רב אלמלי לא קיבל דוד לשון הרע לא נחלקה מלכות בית דוד ולא עבדו ישראל עבודה זרה ולא גלינו מארצינו.

דוד המלך טיפל במפיבוסת והביאו לביתו, וכיבדו כרבו, אבל הוא טעה בשיקול הדעת, חזינו עד כמה ניתן לטעות, וממילא נלמד עד כמה צריך לזהר לברוח מכל ענין של **להתערב**, מלהיות חלק מכל ענין של השפעה על ציבור, גם אם נראה שמועיל מאד ליהדות.

מי שרוצה להיות בטוח בעצמו יברח מכל שררה והתעסקות עם הציבור שאינו מוכרח.

במצות תוכחה

בחיוב התוכחה כתוב בשם הגר"ח מולאזין ז"ל שמי שאינו יודע להוכיח בנעימות, פטור ממצות תוכחה.

וכתב הרב זללה"ה דבידע שלא ישמעו אין צריך לטעם דמוטב שיהיו שוגגין, שהרי מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע כמבואר יבמות ס"ה א', ומה שהוצרכו לטעם

של מוטב יהיו שוגגים, הוא באופן שכשמוכיחם פעמים שהיו שומעין מקצתם או כולם, מכל מקום עתידין להיות נכשלין בזה בעתיד, וגם במזיד, ולכן מוטב שיעשו פעמים רבות בשוגג משיעשו פעמים מועטות במזיד, ועיקר הדבר יש לקיים בסברא, דעוון מזיד חמור טובא מהרבה שגגות, וגם כשהאדם יודע שעשה במזיד דבר אסור יש בזה הפסד באופן כללי שיראתו ומדרגתו מתמעטים, כן מבואר בחו"ב ביצה ל' א', ועי"ש עוד בחילוק שבין הלכה שהקילו רבים בדבר ויסיעם לבם לומר שלא נאמרה הלכה זו, ובצירוף זה יבואו להקל, דבזה עדיף שלא ללמדם כו' עי"ש.

והרבה ענינים מתפשטים מהשקפה זו, ומרן החזו"א זללה"ה סיפר על נערים שהיו מפריעים לו בלימודו, ואמר שאם יאמר להם להסתלק ישמעו בקולו, אבל אחר פעמיים ושלש יתרגלו גם שלא לשמוע בקולו, ואמר שעדיף שלא לומר, כי המצב הזה שלא נכשלו ולא הורגלו לעבור על בקשתו שומר על התנהגותם יותר פעמים, והרבה דברים נמנעים מעצמם במצב זה, ואילו יאמר להם אמנם ירויח פעמיים ושלש, אבל עלול להפסיד את כל המצב הזה, שהם בעצמם נמנעים מפני יחס הכבוד שביניהם.

וכן הדבר מצוי בהרבה והרבה ענינים בפרט בענינים שבין אדם לחבירו, כגון ילדים שמציקים לחבריהם, ואם יענישום בחומר על זה, יגרום הדבר שיתרחקו לגמרי מחבר זה ונמצא שהפסיד הרבה על ידי השמירה על כבודו.

סוף דבר

מחלוקות מתחילות מכלום!, מדברים של מה בכך, ואחר כך אש מתלקחת בתוך הברד.

הכל מתחיל בלי כלום, מדברים של מה בכך.

גם מי שנמצא בתוך מערכה חייבים לשים לב האם זה מוצדק, והאם המערכה מחייבת את זה, האם אי אפשר בלי זה, אם ח"ו נסחפים למחלוקת יכולים להגיע למצב ששום יהודי, אפילו זה שעובר הרבה מאוד עבירות, לא מגיע לכזה מצב, והכל בשביל ידישקייט, בשביל מסירות נפש.

להתבונן:

לדעת כמה חייבים על פי דין לוותר על הרבה דברים קטנים, וכמה בשביל היידישקייט משתלם לוותר על הרבה דברים.

לדעת כמה כבר הפסדנו עבור המחלוקות שהיו כבר בעמינו, כמה הפסידה היהדות במצב היום לעומת מה שהיה לפני שנות דור שחיו כל עם ישראל יחד כולם אהובים כולם ברורים, ולמרות חילוקי הדיעות וההשקפות שהיו, למדו במוסדות שווים, וחיו כציבור אחד מאוחד.

כל דבר קטן מתלקח ואין שום ריוח שמצדיק את זה, המבהיל הגדול שבשביל כלום אדם יכול להפסיד הכל ברגע ולאבד את עולמו, ולא קיבל כלום בשביל זה, כמו שאון בן פלת אשתו הצילתו, כשאמרה לו "מאי נפקא לך מינה", לאחר שהיה בטוח שלוחם עבור העמדת היושר והצדק.

לחדד את הענין!

ג. עבירות הנראות כמצוה

איך לבחון מעשיו

עד כה דיברנו, גם אם מדובר באנשים צדיקים גמורים, וגם אם נראה ברור לכאורה שהצדק עמנו, גם אם על פי דין מוכרחים ללחום, עדיין יש כאן סיכון גדול מאוד, וכל שיש איזה צד רחוק, ספק קל שאולי אין הכרח מחייב להגיב, מחוייבים להימנע, אבל האמת היא שהרבה פעמים היצר הוא זה שהופך את דעתו של האדם, לחשוב כאילו יש כאן איזה מצוה גדולה, אדם מתלהב ברגשי קודש למחות על כבוד התורה, או להציל את הנרדף מן הרודף, להקהיל מחאה על כבוד התורה או להטיף בקורת על ענין מסוים או אדם מסוים, ולפעמים הוא נסער ומרגיש דחף פנימי לפעול, והוא מתרגש בתפילה שיצליחוהו מן השמים לתקן את הקלקול הגדול, ואינו יודע אם זה מהיצר הטוב או מהיצר הרע, כי הענין עטוף היטב ברגשי קודש

ובדביקות נפלאה במטרה הגדולה וחשיבותה, והרבה פעמים יש שאינו מסוגל לחשוך עצמו בנגיעה בענין, כמו שקורח לא היה מעלה על דעתו שהשררה של מישאל ואלצפן היא המציקה לו ומקוממת אותו, וכן ירבעם לא היה מעלה על לבו שדאגת הישיבה בעזרה של מלכי בית דוד הביאתו לעשות עגלי זהב, עיין סנהדרין ק"א ב'.

ושמענו מהרב זללה"ה שיש עצה לבחון הדברים כשיתבונן בעצמו האם לכל מצוות ד' יש לו התלהבות כזו, או שזוהי מצוה מיוחדת שיוצא מגדרו ומתלבש ברגשי כבוד שמים, ואם רואה שמתלהב כאן יותר מדרגתו לשאר מצוות הרי זה סימן שזהו כחו של יצר הרע.

כשיבקש לידע האם באמת מתוך רגשי קודש הוא פועל, האם באמת הכל לשם שמים כפי שנראה לו, או שהיצר הרע הוא זה שדוחפו לכך, ועוטף לו את הכל בטלית שכולה תכלת כמעשה קורח, יבדוק את עצמו, אם יש עוד מצוה שהוא כל כך מוסר נפשו לקיימה, או שבדרך כלל בהנהגתו הרגילה בימי חייו הוא די רגוע בכבוד שמים ובמעשי המצוות, ורק כאן יצא מגדרו לחומר הענין, ואם רואה שיש לו התלהבות יותר מהדרגה שיש לו ביראת שמים בכל שאר הדברים ידע שזה בא מהיצר הרע, כי מה פתאום התעורר היצר הטוב דוקא למצוה זו כל כך בהתלהבות, ולמה אין לו 'משהו' מההתלהבות הזו בשאר המצוות? וכי באמת כואב לו כבוד שמים כל כך עד חוסר מנוחה? ולמה בדברים אחרים לא כואב לו כלל? אלא ודאי זהו יצר הרע נסתר, העוטף את מעשיו ב"כי כל העדה כולם קדושים ומדוע תתנשאו", והאדם בטוח שהינו זך ונקי והכל לשם שמים, ואינו מעלה על דעתו לבקש על זה מחילה בסלח לנו, וכשמברך ולמלשינים בטוח שמדובר על הצד שכנגד.

כשחיים בתוך הקושי קשה להתבונן, ויש להתבונן מתי שיש לו זמן להתבונן.

והרב זללה"ה סיפר על כך מעשה בשם הגרי"ז מבריסק ז"ל שבתחילת ההתעוררות לצינונות לא היה הקלקול ניכר וידוע כי רבים משלומי אמוני ישראל נמשכו לזה בהתלהבות, ופנה אחד מרבניהם להגר"ח ז"ל ושאלו מה הפגם שאתה

רואה בי בזה שאני נמשך לציונות, הרי אתה מכיר אותי שאני עובר שום עבירה בגלל זה, ואתה יודע שאני ממשיך ללמוד תורה וכל המצוות בשלימות וא"כ מה חסרון יש אם אני נמשך לעודד הציונות, כי השואל ראה בזה התעסקות של מצוה, מצות יישוב ארץ ישראל וחיזוק עם ישראל, והשיבו הגר"ח כי יש דבר שלא תעשה אותו לשום מצוה, ושאלו מה הוא הדבר הזה, והשיבו להיות משוגע, וכאשר אתה רואה שהנך משוגע לציונות תדע שמצוה זה לא, אלא כחו של יצר, (ק"י מצוה איז דאס נישט כחו של יצר וייס איך נישט).

וסיים הרב זללה"ה שזהו כלל גדול לבחון מעשיו (ואמנם כן רואים במחלוקת איך שבנ"א שהם רחוקים מהתלהבות למצוות להוטים בכל מרץ ברגשי קודש לכבוד התורה ולהעמיד הדת וכו', ועמלים בזה יום ולילה ודורשים מאחרים לקיים החובה הגדולה הזו, ובטוחים שכוונתם רק לשם שמים, ודבר זה מצוי בתוך הכולל שמנת חלקם של אלו שרחוקים מהתמדה ועבודה, הוא תמיד לצעוק על כבוד התורה ובקשת היושר והצדק).

כל פעולה בהכרח שהיא מיצר הטוב או מיצר הרע

שמענו מהרב זללה"ה שכל פעולה שהאדם עושה בין במעשה בין במחשבה היא בהכרח או מיצר הטוב או מיצר הרע, ואין שום דבר ונטייה ששייך לומר שאינה קשורה לשום יצר, שהדבר מוכרח שכל פעולה משפיעה מעט לכוון הטוב או הרע, ולא יתכן שיסכימו שני היצרים יחד על אותה פעולה, ויסוד זה מסייע את האדם לבחון מעשיו כשמתעורר לעשות דבר מה או לדבר דבר, ואינו מרגיש נטייה מיוחדת משום יצר, ידע נאמנה שאחד היצרים דוחפו לכך, ואם אין זה יצר הטוב הרי זה יצר הרע.

וכעין זה האריך לבאר בחובת הלבבות שער עבודת ד' פרק ד' שלכאורה כל מעשי האדם מתחלקים לשלשה חלקים מצוה או עבירה או הסתפקות הכרחית לחיי האדם, אבל בהתבוננות גם מה שמוכרח לחיי האדם הוא או מצוה או עבירה, שאם אוכל כפי הצריך לו הרי זו מצוה, ואם ממעט מהצריך או מרבה הרי זו עבירה, וסיים

על זה הפסוק כי את כל מעשה הא' יביא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע, והנה הכנים המעשים כולם תחת טוב ורע, והוא מה שזכרנו מענין המשובח והמגונה, ע"ש.

אין קושיות של "סתירה" בטענות היצר

בפרשת מרגלים כתוב שכל בני ישראל בכו, "וַתֵּשָׂא כָּל הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת קוֹלָם וַיִּבְכוּ הָעָם בְּלִילָה הַהוּא וַיֵּלְנוּ עַל מִנְּשָׁה וְעַל אֶהְרֹן... וְלֵמָּה ד' מִבִּיא אֶתְּנוּ אֶל הָאָרֶץ הַזֹּאת לְנָפֶל בְּחָרֶב נַשִּׁינוּ וְנִטְפְּנוּ יִהְיוּ לְבַז הָלֹא טוֹב לָנוּ שׁוֹב מִצְרָיִמָּה", כולם בוכים, ומדובר בדור דעה, אנשים גדולים, בעלי תבונה, הם בוכים, כי הם מלאים פחד להכנס לארץ ישראל, והם באמת מפחדים.

ומיד למחרת כשרק אומרים להם לא תעלו ולא תלחמו, מיד, "וישכימו בבוקר... לאמר הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ד' כי חטאנו" פתאום נמוג הפחד, הכל מתהפך, ויעפילו לעלות אל ראש ההר, ד' אמר לא, איך יתכן כזאת? אנחנו עולים. היכן נעלם להם כל הפחד הנורא שהיה להם, קצת כבוד עצמי, אתמול כל כך בכיתם, והיום הננו ועלינו, אלא הדברים ברורים, ברגע שנאמר להם לא לעלות, מיד הכל מתהפך, פתאום אין שום פחד לעלות, עכשיו היצר הרע סיבב את הכל להיפך, עכשיו עולים כי עכשיו השם אמר לא לעלות, פתאום נמוג הפחד, - אין להקשות.

וכן מצינו בבלעם שידוע את מעלת ישראל עד שאמר תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו, מוכן למות כדי שתהא לו אחרית כישראל, ויחד עם זה מייעץ לבלק להחטיא את ישראל, האמת ידועה היטיב בעומק הלב, אבל כח הטומאה של היצר גובר, ואין קושיות, (החפץ חיים אמר על זה בלעם רוצה למות כיהודי ולזכות לגן עדן, אבל המבחן הוא לא למות כיהודי אלא לחיות כיהודי).

כשנסתכל על עצמנו על כל התהפוכות שהיצר מסובב את האדם, ממש לא יאומן, האדם משוכנע בדעתו שלכאורה יותר טוב שם או שם, ובעצם היצר מסובב אותו

ומתעתע בו, היום בטענה זו ופעם אחרת בטענה הפוכה, עד שעושה האדם כשוטה, הוא חי בסתירות שאי אפשר להבינם.

שלשה אמרו אמת ואבדו מן העולם נחש ומרגלים ודואג, לעטוף את השקר באמת זהו הלשון הרע החודר ביותר.

אמרו בגמרא סמא דכולה משתוקא, הרפואה של כל הבעיות זוהי השתיקה, ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה אמר החזו"א לגוף ממש ולא רק לנשמה.

להתרחק מדיבורים הנראים של "מצוה"

המסייע הגדול של האדם הוא זכות הרבים, והמפריע הגדול הוא מחטיאי הרבים, זכות הרבים עיקרו בתורה ובשתיקה, וחטא הרבים בביטול תורה ובדיבורים, והנה הבחורים בימי הנעורים יש להם זמן ומרץ, ובפרט בעלי כשרונות ששכלם צעיר ומחודד, והם בטוחים בהבנתם, ובטוחים שהם יצליחו לתקן עולם במלכות..., וכידוע בנין נערים סתירה, ומפרשים בדרך מליצה שסתירת זקנים בנין, כלומר כשהזקנים רוצים לסתור אצל השני הרי פעולתם בנין, שעל ידי שבונים את עצמם, ממילא נגרמת הסתירה אצל המתנגדים, ובנין נערים סתירה, כאשר הנערים רוצים לבנות את עצמם, הרי פעולתם סתירה אצל השני, שחושבים שבונים יבוא על ידי שיסתר הצד שכנגדם, ובדרך כלל המרץ מגיע באיצטלאל של לשם שמים, ללמד ההשקפה הנכונה, וממילא אין ליצר הטוב זכות לעורר הלב כלל.

והנני מעתיק בזה קטעים בדילוג מלשונו של מרן החזו"א זללה"ה בכת"י, שנכתב בנושא אחר, וז"ל והנה לפעמים תולים עצמם על איזה ספור המסופר על רבם אשר משמש אצלם לתמוך בטעותם ולהתמיד בדרך המשובשת, והסיפור המתעה מרגלא בפומם ומתענגים בו ליהנות מביזוי תלמידי חכמים - - והנה יש יתרון לביזוי הנתמך על קבלה, כי אמנם כאשר יבזה על דעת עצמו, אפשר לו לפעמים גם ליצר הטוב ללחוש לו באזנו איזה מחאה, ואם לא לעצרה ולשום מחסום בפיו, לא יבצר ממנו להכניס איזו רעדה בלבו, ובכל אופן אין שמחתו שלמה וענגו נפגם, לא כן בהסתמכו על קבלה מרבו, הוא מספר בבחינת כל עצמותיו תאמרנה, ולבו רחב

ממתק וגיל, חכו ממתקים וכולו מחמדים לבזות החכמים - - ולוא חכמו השכילו כמה מן החטא והאשמה בסיפורים כאלו - - וכמה מן הטפשות הוא ללמוד הלכה מתוך מעשה פרטית - - עכ"ל בדילוגים.

וראיתי באגרות ח"ג ס"א שמתייחס לבעיה זו שהצעירים ששומעים השקפה בחריפות, [שלפי מיעוט בגרות הבנתם, אין הדבר נתפס בשכלם, רק כאשר נלמד אותם בחריפות, ואי אפשר בעדינות], היות ועדיין אין להם ההבנה שזו לא ביקורת אישית אלא השקפתית, הם משתמשים בלשון החריפה כפשוטה באופן אישי, וז"ל בתוך הדברים, אָמַנְם, לְרוּחַ הָרוּחָה בְּלֵב הַנֶּעֶר לֹא יִבְצֹר לְהוֹצִיא מִשְׁפָּט מִרוּחָה עַל הָאִישִׁים הַפְּרָטִיִּים שֶׁל הַמִּתְעוֹלְלִים, וּבְמִדַּת הַהִפְרָזָה, ועי"ש עוד.

ובח"ב קל"ג אם כי דעתי כי ראוי להמחזיקים בתורת ד' לדעת את גדוליה באופיים האמיתי, ואם הותר לדבר לשון הרע על אומן באומנותו, להאיש הדורש עליו לצורך, על מי שתורתו אומנותו לא כל שכן שמותר להודיע להמחזיקים בתורה וצריכים לדעת, כי הידיעה של חכמי הדור לבם ומדתם הן הן גופי תורה, **מכל מקום צריך לזה זהירות יתירה, ופן משנה הדבר בקוצו של י"ד ונמצא מוציא שם רע על תלמיד חכם, אך כ"ז טרם נתראיתי, אך בהתראותי מצאתי כי כולו עלילות דברים, ודעתו כדעתינו, והמוסרים אחרת לא ירדו לסוף דעתו כו'.**

ועי"ש אגרת צ' שפעולת הביקורת ופירוט המומים של היחיד או של הציבור, ישוב משפטן לפי מחשבתו של העושה, וז"ל **אֶפְשֶׁר שְׁעוֹרָךְ הַבִּיקוּרָה נִהְיָה בּוֹ וְשִׁמְחָה עַל אִיד, וּבִשְׂעָה שְׁמִיכּוֹן חֲצִי בְּפִי וּבְלִשׁוֹנוֹ, או שְׁמִיכּוֹן עַט סוֹפֵר מְהִיר לְהִנָּעִים בְּחִלְקִלְקוֹת אֶת הַכְּשׁוֹנוֹת שֶׁל הַנְּשׂוֹא שָׁלוֹ, הוּא מִילָא תַּפְקִיד שֶׁל מַעֲשֵׂה רַע וּפְעָלָה נִמְבָּזָה, עוֹשָׂה עָוֹל וּפּוֹעֵל מְזִימָה רָשָׁע, ואפשר שמעשהו אמונה מן הטוב והמועיל אשר נצטוו עליה, אם מחשבתו טהורה, ומחכה להעיר את לבבות הטובים, לבא לעזרת הצדק ולסעוד במשפט אמת לרסן פי זדים, או להטות לב התועים עצמם כו'.**

הדברים עדינים ולא ניתן להנחילם בכתב ולא בשיחה, אלא זהו רגש של נימי הנפש בשימוש חכמים, וישרים דרכי ד' צדיקים ילכו במ פושעים יכשלו במ, וכבר ביאר

מרן החזו"א זללה"ה במכתבו בח"ג שהבאנו חלק ממנו לעיל, את הבעיה של חינוך הצעירים בזה, ולוא חכמו ישכילו מה שאמרו יומא פ"ו א' איך יגרום האדם להביא אהבת ד' ואהבת תורה ושימוש חכמים, ידעו שרק בדוגמה עצמית טובה יכולים להועיל לעולם, וממילא ידעו גם מה שנצרך להם לדעת בהשקפה, וז"ל הגמרא כדתניא ואהבת את ד' א-לקיך שיהא שם שמים מתאהב על ידך שיהא קורא ושונה ומשמש תלמיד חכם ויהא משאו ומתנו באמונה ודיבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלמדו תורה אוי להם לבריות שלא למדו תורה פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר כו' עי"ש.

העולה מהאמור שיש לזיזר הרבה מדיבורים, גם כאלו שחושבים אותן למצוה, והעיקר המועיל לשיכנוע האמת היא הדוגמה האישית, והאחריות הגדולה המוטלת על המדברים מסכנת את עתידם, כי אם גרמו לרחק, צריכים הרבה סייעתא דשמיא לחזור בתשובה עד ששיבו את המתרחקים בגללם, וזה גורם גדול לבעלי הכשרונות שהיו מיוחדים בחבורה בישיבה ולבסוף לא נעשו תלמידי חכמים, והעצה לזה לפטור עצמו ממצוות אלו לגמרי, ולהתרחק מכל המדברים, ומה שצריכין לדעת בדרך כלל כבר יהא מי שישמיע להם, אם לא יאטמו אוזנים יותר מהצריך, וכן להתרחק מלדבר אודות חברים, והשמירה על כבוד עצמו היא גם כן בשתיקה.

זכות הרבים עיקרה בדוגמה האישית שילמדו ממנו, וגם מזכה הרבה על ידי כח קדושת התורה, שעל ידי זה גורם שיחזרו בתשובה כמ"ש באגרות, ואפשר גם לזכות את הרבים בתפלה להצלחתם, ובלימוד עם בחורים שלימודו יסייע להם.

המוסר הטוב ביותר הוא הלימוד ממעשי עצמו

יש להתבונן כיצד לעמוד על טעויות שהורגל בהם, הרב זללה"ה היה אומר בשם מרן החזו"א זללה"ה שהמציאות היא שכשאדם קורא בספר מוסר את שלילת

הדברים השליילים, לעולם איננו מעלה על דעתו שהדברים נכונים לגביו, כל דבר שהוא קורא הוא מיד יודע לומר, על מי הדברים אמורים, הענין הזה מכוון במדויק כלפי ראובן, וזה כלפי שמעון, והוסיף מרן החזו"א זללה"ה שאם הוא היה כותב ספר מוסר הוא היה מסדר את כל הדברים השליילים, ומטעים אותם בסברות של היצר הרע למה זה כן חיובי, [למשל, במקום להפליג בגנות הקפדן, היה מסדר המידה הזו בלשון חיובית, כגון שצריך שיהיה סדר בעולם, ואם תעיר לחברך ותעמיד אותו על מקומו, מיד כשצריך, לא יהיו לך עמו עניינים לא טובים, והעולם יעמוד על תילו, בסדר הראוי, בשלום, ואדרבה בגלל שאתה מוותר לו פה ושם נגרמים כל הצרות והמחלוקות, וכיוצא בזה], כל הדברים לפי הטענות שהאדם מצדיק את עצמו כשעומד בפני נסיון, ואז כשהאדם בתחילה מסכים עם הדברים, בסופו של דבר הוא יבין שגם הוא חשב כך, ויעמוד על טעותו.

ומרן החזו"א זללה"ה סיים על זה, וא"ת איך מותר לכתוב ספר כזה, שכותב בצורה משכנעת לנהוג במדות רעות, תשובה, בשער הספר יהא כתוב חיברו היצר הרע, הוא השטן הוא מלאך המות¹⁴.

עוד שמענו בשם מרן החזו"א זללה"ה שהספר מוסר הטוב ביותר, הוא להחדיר את הדרך הישרה ע"י עובדות ומעשי צדיקים - והדברים מתבארים לפי הנ"ל, שכשאדם קורא את הדברים כדברי מוסר, הוא מיד מגן על עצמו, ומכוין את הדברים כלפי אחרים, אבל כשקורא דברים טובים ושבחי חז"ל, איננו מעורר מיד את הביקורת במה ששייך כלפי עצמו, וכשהוא מטה אזנו, הוא יכול להתחבר ולהתחזק מכך.

כמדומה שאפשר להוסיף רעיון נוסף של ספר מוסר שניתן ללמוד ממנו בלי שהאדם יעורר מיד את הביקורת, והוא "האדם בעצמו", כשהאדם יתבונן מנסיון חייו יהיה לו את ה"ספר מוסר" הטוב ביותר.

¹⁴ א"ה, ומצינו כעין זה שבת ס"ג ב' ששלמה המלך הביא בספר קהלת דברי יצר הרע, אמר רב הונא מאי דכתיב שמח בחור בילדותו ויטיב לבך בימי בחורותיך והלך בדרכי לבך ובמראה עיניך עד כאן דברי יצר הרע, מכאן ואילך דברי יצר טוב, ודע כי על כל אלה יביאך הא - לקים במשפט ועי' מדרש קהלת שביקשו לגנוז משום פסוק זה ספר קהלת שהדברים נראים כדברי מינות, עי"ש.

מי שיתבונן על השנים שעברו עליו, ויסמן לעצמו את הנקודות שחשב אותם לנכונים וטובים והתבררו שהם הבל ותוהו כלא היו, והדברים שחשב שהם בלתי אפשריים והתבררו כפשוטים, והמצבים שחשב שיש בהם חוסר שמחה והתבררו כשמחה שאין דומה לה.

כשיתבונן בענייני בין אדם לחבירו האם כשניסה להתנשא או לפגוע בחבירו או להתנצח עמו, כמה פעמים באמת הגיע "להצלחה" כרצונו, הרי אף פעם לא הצליח, תמיד בסוף לא הגיע למה שקיווה, ואם הצליח, הרי תמיד יצא בהרגשה רעה.

כשיתבונן בכל זה זהו הספר מוסר הטוב ביותר, לא יצטרך לחפש לשמוע סיפורי צדיקים, כי יגיע לזה מסיפורי עצמו.

כשהאדם יתבונן על עצמו יראה שהיצר משפיע עליו בטענות סותרות בכל פעם לפי מה שנוח לו באותו זמן, מתגבר עליו בכל יום, ומתחדש עליו בכל יום, אין רגע שהאדם משוחרר ממנו, ומסובב את האדם כרצונו, במחשבות סותרות והפוכות, והאדם לא שם לב איך שהוא מתהפך מרגע לרגע, בלי שום קושיות.

ד. התנהגות בשעת מחלוקת

כתוב במשלי פכ"ו "בְּאֶפֶס עֲצִים תִּכְבֶּה אֵשׁ וּבְאֵין נִרְגָּן יִשְׁתַּק מְדוֹן, פָּחַם לִגְחָלִים וְעֲצִים לְאֵשׁ וְאִישׁ מְדִינָה לִחְרֹחַר רִיב", מבואר כאן שהאש נכבית כאשר אין לה עצים שיבעירו אותה, שמענו מהרב זללה"ה לפני שנים רבות שהעיר שלכאורה יותר היה נכון לומר במים תכבה אש, שהמים הם המכבים את האש מיד גם כאשר העצים קיימים ודולקים, במקום לחכות עד שיגמרו העצים להישרף.

אלא אמר הרב זללה"ה ששלמה המלך בא ללמדנו כאן שבשעת מחלוקת אין שום פעולת כיבוי מועלת, רק אפס עצים, ויש ללמוד מזה דבזמן מחלוקת אין לעשות פעולות כיבוי, אלא אפס עצים, **שלא לעשות פעולות הסברה וכיוצא בזה, שכל פעולה גורמת פעילות נוספת, אם תשפוך מים יבואו להלחם בדברך - ועל ידי זה**

להרבות חומר דליקה נוסף, ואין עצה בזמן מחלוקת אלא אפס עצים, לשתוק ולא לעשות כלום, ועל ידי זה תדעך האש.

ועוד דכל טעות בשיקול הדעת מחייב את האדם בכל התוצאות, ובזמן מחלוקת עלול ליגרר מזה עוונות רבים, וצריך סייעתא דשמיא שלא להכשל בטעות, כי אין ביד האדם לידע התוצאות, ולכן שב ואל תעשה עדיף, בפרט שהשטן מראה פנים משכנעים מאד לצורך מטרתו מתוך להבת אש המחלוקת, וכשהאדם לא עשה מעשה מפני שהדבר מסופק אצלו קצת אע"פ שיותר מסתבר שכדאי לעשות, מכל מקום הוא נהג כפי שהיה צריך לנהוג, שכל זמן שאין הדבר ברור לו בלי ספק שזה רק טוב, עדיף להמנע מלעשות, ומי שנמנע בגלל שאין ידיעה ודאית, אין תובעין אותו בשמים על כך.

לשמור על הרגש

הגמרא במסכת נדרים כ' א' תניא "וּבְעֵבֹר תִּהְיֶה יְרָאָתוֹ עַל פְּנִיכֶם" בעבור תהיה יראתו על פניכם - זו בושה, "לְבַלְתִּי תִחָטְאוּ" - מלמד שהבושה מביאה לידי יראת חטא, מכאן אמרו סימן יפה באדם שהוא ביישן, אחרים אומרים כל אדם המתבייש לא במהרה הוא חוטא, ומי שאין לו בושת פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני, עוד תנן באבות פ"ה מ"ט עז פנים לגיהנם ובושת פנים לגן עדן.

הרגש הטבעי של הבושה ושמירת הכבוד של התנהגות אנושית, הוא רגש הכרחי, שהרבה דינים מיוסדים עליו, למשל הנה הרבה דינים בחושן משפט בנויים על כך שאין מחזיקים אנשים בגניבות, "אַחְזֹקִי אִינְשֵׁי בְּגַנְבֵי לֹא מְחַזְקִין", אף שאנו יודעים שיש הרבה רמאים, מכל מקום הרגש של הבושה ושמירת הכבוד העצמי שומר על האדם שלא יגנוב, אף שיעשה גניבות ברמאות מכל מקום לא יחטוף כגזלן, ועל רגש זה נבנה כל הנאמנות של "מוחזק" בחושן המשפט, והרבה דיני ממונות בנויים על "לא חציף איניש" ואין מעיזה פניה" ועוד.

וזהו דבר שהטעות מצויה בו, יש הרבה בני אדם שהיצר הרע מגביר אצלם את מידת האמת, ומשנן להם "אני אמיתי", ושצריך להתגבר על רגש הבושה, למשל, אם בני

לבין עצמי אינני מקפיד על ענין פלוני, לא איכפת לי שהרב עובר ורואה אותי, לא ארמה את עצמי, להסתתר ולהחביא את דרכי.

אבל האמת אינה כן, כמו שמבואר בגמרא בכמה מקומות שמי שיש בו עזות הוא במצב הרבה יותר חמור, ולהיפך רגש הבושה שומר על האדם ועל עדינות נפשו, ויש ליהזר לעדן את הנפש ולשמור על רגש זה שלא יִשָּׁחַק. ובעירובין ס"ט א' איתא דמומר בגילוי פנים אינו מבטל רשותו בשביל שלא יאסור על בני החצר, והיה אדם שיצא לרה"ר עם סוג טבעת שאסור מדרבנן לטלטלה בשבת וכשראה שרבי יהודה נשיאה עבר, כיסה את הטבעת, שלא ירגיש בו שהוא מטלטל באיסור בשבת, ואמר רבי יהודה נשיאה כגון זה מבטל רשות, אם הוא מחביא כשהרב עובר זו דרגא במעלתו, כיון שאינו עז פנים בחוצפה שלא להסתיר.

השומר היותר חזק

וכן שמענו מהרב זללה"ה שהרגש הטבעי הוא השומר היותר חזק של האדם למשל אם אדם מרגיש בעצמו שאינו מסוגל לנזוף בחבירו, לא ישבור הרגש אף על פי שחשוב שיהא מזה תועלת, (אם לא באופן שהוא מחויב על פי דין חיוב גמור), ואמר "אני רוצה שְׁבִנִי לא יוכלו להשיב מפני הרגש, ולא שישבו אפילו כראוי בתשובות נצחות".

והכי הוה עובדא לפני שנים רבות היה אדם אחד שעשה עוולה כלפי הרב זללה"ה ופרסם בעיתון בחו"ל מודעה באיזה ענין, וחתם את שמו של הרב זללה"ה בלא רשותו ככתובת למשלוח כספים לאותו ענין, וכשהגיע הלה לארץ ונכנס להרב, הרב העיר לו על כך, והלה מצטדק ומשיב, וכשראה שאינו מבין מה שמעירים לו הניח לו לנפשו.

אחד מהבנים הבחורים שהבחין בזה ניגש אל היהודי מחו"ל וחזר והעיר לו על התנהגותו ועל כך שהוא עושה עצמו כלא מבין מה רוצים ממנו.

כששמע מכך הרב זללה"ה קרא לבנו ואמר לו, אינך צודק שחזרת והערת לו כי הוא יהודי מבוגר...

אותו בחור הצטדק שלא אמר את מה שאמר מרצון ומהתפרצות, אלא להיפך, היה קשה לו לומר זאת, והוא התגבר על עצמו ועל האי נעימות שלו, בגלל שהרגיש שהרב זללה"ה אינו יכול לומר לו את מה שראוי לומר בצורה ברורה, והיות והוא אינו שומע מה שנאמר לו לכן חייב את עצמו לומר את מה שאמר.

אמר לו הרב זללה"ה **"רגש, זהו השומר הגדול ביותר של האדם, אדם צריך להיות במצב כזה שגם כשהוא מרגיש שצריך ומוכרחים לומר, הרגש עוצר בעדו, איך הוא יכול לעשות דבר כזה הוא לא מסוגל להעיר לאדם מבוגר, את הרגש הזה, כמו את שאר רגשות עדינות הנפש, אסור לְשַׁחֹק וְלִקְלָקֵל, ואסור לוותר עליו בכל מחיר",** והוסיף, **"אני רוצה שהילדים שלי יהיו במצב שגם אם הם חושבים שצריך לומר את ההערה, הם לא יהיו מסוגלים, יהיה להם פטור של אָנוּס".**

כמו כן יש שרגילים לחשוב שכל קנאות היא מצוה, ויש לפרוץ את הרגש ולהוכיח ולקנא, וז"ל הרב זללה"ה במכתב (ח"א פ"י מכתב ב') **"... ומכל שכן בנידון דידן שהם נחלצים להצלת אחרים, ושכל פעולה דורשת יציאה מגדר הרגיל, אשר לפעמים אינה לברכה בעתיד כי כשמתרגלים לעזות בהכרח להתרחק מעדינות..."**.

ענין השמירה על רגשי הנפש נזכר בתורה לענין אנשי עיר הנדחת שהקב"ה מצוה להרגם, והקב"ה מבטיח ונתן לך רחמים וריחמך, שהקב"ה ישמור את רגש הרחמים שלא תשחק על ידי הריגתם, עיין או"ח וחפץ חיים עה"ת.

ופעם אמרו להרב זללה"ה על בחור מקולקל שצריך לגרשו מבית הכנסת, אמר להם הרב זללה"ה **"לגרש אותו, פירושו הלבנת פנים, וכי אם היה צריך לשים אותו על הבימה ולברך על השחיטה ולשחוט, גם כן היית יכול לעשות כזה דבר?!"**.

דברים אלו שמענו וראינו שוב ושוב בכל תהלוכות החיים, מעולם לא נעשו דברים בפומבי, לא נתפרסמו דברים בעד או נגד, מעולם לא נשמעו מחאות, מעולם לא גירשו שום אדם בשום מצב שהוא, יהיה מאיזה משפחה או כל עדה שהיא, ואפילו שמענו עליו שמרבה בלה"ר והשמצות, בכל זאת כולם קיבלו את העצה ואת העזרה, בפשטות בעונה, בשווה, אלו היסודות שלא היה להם גבול, אלא כל ימי שנותנו בהם בלי יוצא מן הכלל.

ויתור קטן בתוך המחלוקת

במסכת אבות פ"ד מכ"ב "הוא היה אומר הילודים למנות והמתים להחיות והחיים לידון, לידע ולהודיע ולהודע, שהוא א - ל הוא היוצר הוא הבורא הוא המבין, הוא הדיין הוא עד הוא בעל דין והוא עתיד לדון, ברוך הוא שאין לפניו לא עולה ולא שפחה ולא משוא פנים ולא מקח טהר שהכל שלו, ודע שהכל לפי החשבון..."

ודע שהכל לפי החשבון, אפשר לפרש שהכונה שאין מעשה קטן שהולך לאיבוד, ואין מושג של "בין כה", כמו אחד שמחלל שבת לגמרי במלאכות דאורייתא, וגם עבר על ממצא חפצך, שזה דיבור בעניני מלאכות בשבת, שהכל בחשבון, ולא אומרים אצלו זה חול והדיבור לא מעלה ולא מוריד, ומדה טובה מרובה שכל מצוה קלה וויתור קטן בחשבון, אפילו כשאדם נמצא בתוך מחלוקת גדולה, ועבר על דברים חמורים בין אדם לחבירו, אם יהיה איזה דבר קטן שיצליח להתגבר על עצמו, יבא על שכרו.

התנהגות בשעת מריבה

בכתב הקבלות שכתב הרב זללה"ה לעצמו בעשי"ת לפני שנים רבות, היה כתוב: לקיים "בְּכָל דִּרְכֶּיךָ דָּעָהוּ".

בכל ענין המזדמן לידנו המחשבה העיקרית צריכה להיות באיזה אופן יהיה בזה יותר נחת רוח להקדוש ברוך הוא, ועל ידי זה זוכים להמשך הפסוק "והוא יישר אוֹרְחוֹתֶיךָ". - את ההדרכה הזו היה הרב זללה"ה מלמד בכל דבר בחיים, במשרה, בשידוך, בעיסקה, ובכל תכנית אחרת בחיי היום יום.

הנוגע לענינו כשהאדם מוצא את עצמו בסכסוך עם חבירו, שלכאורה נעשה לו עוול גדול מאוד, פגעו בו והזיקו לו, האדם הזה צריך סיעתא דשמיא מיוחדת לזכות להסתכל על הדברים בצורה נכונה, ויחשוב איפה יהיה יותר תועלת ויותר נחת רוח להקב"ה אם כשילחם או כשיאהב, ואם כשיגיב כך או כך, ויחשוב תמיד מחשבות הרווחים וההפסדים בכיוון הזה, דהיינו "דעהו" מה יותר טוב לעשות רצונו, וכיון שהמכריע למעשה האדם זה ה"דעהו" ממילא הוא יישר אורחותיו.

לא להחשיב ולהגדיל בלבו את רעת הזולת

בזכריה פרק ז' מובא שבתחילת בנין בית שני, היו אנשים צדיקים מבבל [שֹׁר אָצֹר - וְרָגַם מֶלֶךְ - וְאַנְשֵׁיוֹ] ששלחו לשאול את הנביאים, שישאלו את הקב"ה האם ימשיכו לצום בתשעה באב כמו שהיו רגילים לצום בשנות גלות בבל, שהרי כעת כבר נבנה בית המקדש.

והקב"ה השיב להם בנבואה לזכריה הנביא, "אָמַר אֵל כָּל עַם הָאָרֶץ וְאֵל הַכֹּהֲנִים לֵאמֹר כִּי צַמְתֶּם וְסָפַד בַּחֲמִישִׁי [תשעה באב] וּבִשְׁבִיעִי [צום גדליה] זֶה שְׁבָעִים שָׁנָה הַצֹּם צִמְתָּנִי אָנִי, וְכִי תֹאכְלוּ וְכִי תִשְׁתּוּ הֲלוֹא אַתֶּם הָאֹכְלִים וְאַתֶּם הַשְׂתִּים", שמא לכבודי צמתם שתהיו צריכים לצום גם עתה, ואם לא תצומו מה לי גם בזו הלא אתם להנאתכם הוא המאכל והמשתה, אלא מי גרם לכם הצום והמספד הלא דברי תוכחות אשר קרא ד' וגו' הם החריבו אתכם ועל כן צמתם.

והנביא ממשיך: ואלה הדברים אשר אמר ד' ביד הנביאים ... "כֹּה אָמַר ד' צָבָה - אוֹת לֵאמֹר מִשְׁפָּט אָמַת שְׁפָטוּ וְחֹסֵד וְרַחֲמִים עֲשׂוּ אִישׁ אֶת אָחִיו, וְאַל־מָנָה וְיָתוֹם גֵּר וְעֹנִי אֶל תַּעֲשֹׁקוּ וְרַעַת אִישׁ אָחִיו אֶל תַּחֲשֹׁבוּ בְּלִבְבְּכֶם", והנביא ממשיך שבגלל שלא קיימו את זה גלו, וכעת זה מה שנדרש מהם, ולא צום.

וכן בפסוקי הבטחת הגאולה שם פרק ח', "אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ דְּבָרוּ אָמַת אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ אָמַת וּמִשְׁפָּט שְׁלוֹם שְׁפָטוּ בְּשִׁעְרֵיכֶם, וְאִישׁ אֶת רֵעֵהוּ אֶל תַּחֲשֹׁבוּ בְּלִבְבְּכֶם וּשְׁבַעַת שִׁקָּר אֶל תִּצְהָבוּ כִּי אֶת כָּל אֵלֶּה אֲשֶׁר שָׁנַאתִי נָאֵם ד'".

דברי הנביא מבוארים¹⁵ שהגאולה השלמה וביטול צום הרביעי וצום החמישי הוא אם נקיים את "ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם", אל תחשבו בלבבכם, להסיע מן הלב כל טרוניא, ואם עשה לך איזה עוולה אל תחשוב זאת לדבר גדול, וכן פירש רש"י ואיש את רעת רעהו... הזהירים על שנאת חנם.

15 והמפרשים פירשו שלא יחרוש במחשבתו לעשות רע לחבירו, ובא הנביא לאסור המחשבה אף על פי שלא עשה מעשה, וכן משמע מרש"י שפירש שהזהירים על שנאת חנם, ואפשר עוד כמו שנתבאר כאן שבא לומר שאת הרעה שעשה לו חבירו, לא יחשיבנה בלבו כרעה גדולה, וימעט בחומרתה, כדי להרבות אחוה ורעות.

ביאור הכתוב, ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם, גם כאשר רעך עשה לך רעה, אל תחשוב על זה, אל תגדיל את זה בלב, רוצים את האחדות של ישראל, לא להתייחס לרעה כל כך, לא לשים לב לזה.

מי שחבירו עשה לו צרה אל יחשיב את מה שנעשה לו, ואל יעשה מזה ענין, אל תחשיבו את זה לעוול גדול בלבבכם, אף על פי שבאמת עשו לו, וצריך לזה סייעתא דשמיא ולהתפלל על זה לזכות להסתכל על הדברים בצורה נכונה, להסתכל בצורה חיובית, וכמעט תמיד אם היה יודע את הדברים לאשורן מה שבלב חבירו, יראה שטעה הרבה במה שהיה נראה לו.

המעלה הגדולה היא לזכות שלא לראות כלל רעת רעהו, לא רק להבליג ולשתוק, אלא להתבונן ולהסכים שאין כאן רעה כל כך גדולה, רק משהו קטן.

מי שחבירו עשה לו רעה שיתפלל עליו שיעשה תשובה, שיתפלל עליו שיהיה לו טוב, כי הרי אנחנו עסוקים בלעשות נחת רוח לפני הקב"ה, וזה מה שאב רוצה שבניו ינהגו כלפי אחיהם, שתכסה אהבה על כל הפשעים, וממילא לא יחשיבו את העוול, וזה חלק גדול מהכלל של גמילות חסדים.

הכי קל והכי משתלם

עוד צריך לדעת שהכי קל והכי משתלם זה לתקן את עצמו, ואמנם בהשקפה ראשונה חושבים אחרת, אבל בהתבוננות לפי חוסר התועלת בכל דרך אחרת הרי זה באמת הקל ביותר כי אדם מתלונן על חבירו על רבו על קרוביו, ומצפה שהישועה תבא על ידי שיעיר להם, הוא או אחרים, ויעמדו על האמת, ותולה תקותו ואכזבתו בזה, ואל זה הוא נושא את נפשו, ועליו לדעת שאם יש לו אפשרות להתגבר בעצמו אפילו "משהו" ממש, זהו מה שיועיל יותר, והשאר הכל תקוות נכזבות, ובמציאות זה הכי קל, כי לשנות אחרים זה כמעט לא מציאותי, וגם לא ירויח על ידי זה כי הוא נשאר במקומו, אבל יתבונן בכל ענין מה הוא יכול להוסיף עוד לפני משורת הדין, ולא יכנע לדברי היצר שצועק אני כבר עשיתי הכל, אלא יחפש מה הוא יכול להתקדם יותר בענין, ובזה ירויח בכל, הן יותר סייעתא דשמיא,

והן יותר התקדמות עצמית, וזהו הדבר שיש בו תקוה אמיתית, והשאר תוחלת נכזבה.

והרב זללה"ה היה אומר מנסיוני בחיים התרגלתי לחשוב בכל נושא מה ניתן לעשות, ולא מה היה צריך לעשות, (כלומר לפי שאדם חושב בכל נושא מה ראוי להיות, ומשקיע מחשבה איך להגיע אל הראוי, ויש להתבונן מיד במציאות הקיימת בצדדי הנושא, ולראות מה ניתן לעשות במצב זה, ולא להתאים את מצב העולם למה שהיה ראוי להיות כי זה חסר תועלת ומלא אכזבות).

ולהאמור יש להתרגל תמיד לחשוב מה אני יכול להוסיף, ורק בזה להשקיע את המחשבה והמעשים, ויחד עם זאת להתפלל על הענין שהרי זה העיקר שאדם יכול לעשות, ותפלתו בעיקר תהא שיתוקן בעצה טובה איך להתקדם ולא העיקר לתקן את השני להכניעו ולהחכימו.

גם מי שיצודק

ויש לזכור ולדעת שאף אם יבא אליהו ויאמר איזה צד צודק במחלוקת, הרי המחזיק במחלוקת לנצח הצד שכנגדו, עובר על האיסור להחזיק במחלוקת וכמבואר בגמרא, ועלול גם להפסיד את כל עולמו, כי המכשולות מצויים, וכל טעות קטנה בשיקול הדעת, בהחלטה האם פעולה זו ראויה ומועילה או לא, מביא את האדם לרבבות של עבירות חמורות ביותר, חילול השם ולשון הרע ורכילות ורדיפת הדת ומסירה ועוד, מלבד ביטול התורה וזלזול בתלמידי חכמים, ושוב אין לו תקומה מדחי אל דחי, כי נכשל בשוגג ברבי רבבות עבירות חמורות, ושגגת תלמוד עולה זדון.

וז"ל הרב זללה"ה במכתב "זאת ועוד, כי נראין הדברים כי אף במחלוקת שכל הצדק אתנו והמחלוקת נכפתה עלינו, עם כל זאת כל אשר בידו למנעה חייב להשתדל למנעה, וכמו שדרשו רבותינו ז"ל על ויקם משה¹⁶ וגו', אם כן אפוא מה יתן ומה

16 א"ה, ז"ל הגמרא סנהדרין ק"י א' "ויקם משה וילך אל דתן ואבירם", אמר ריש לקיש מכאן שאין מחזיקין במחלוקת, דאמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו.

יוסיף לנו צדקתנו בענין, וחוסר הצדק של הצד השני, בשעה שיש בידנו לנסות לתקן את המצב, ע"כ.

והיה הרב זללה"ה אומר בשם החזו"א בכל איסור מחלוקת, שעל הצד שאינו צודק במחלוקת אין מה להזהיר אותו משום איסור מחלוקת כי הוא סתם עבריין, כל איסור מחלוקת נאמר על הצד שצודק, [שהוא חייב למנוע את המצב הזה הוא חייב להשתדל לשלום, לוותר ולשתוק].

ה. תפקידו של מי שלא נמצא במחלוקת

יש להתפלל על הדור

עוד דבר מוצאים בגמרא שתובעים אנשים למה לא התפללו על דורם, על הכהן גדול כתוב שנענש על שלא התפלל שלא יהיה מיתה בשוגג, (דהיינו שהרוצחים בשוגג מחוסר זהירות שהלכו לגלות בערי מקלט מתפללים עליו שימות, וע"י מיתתו מכפר עליהם ויוצאים לחירות, ושואלים בגמ' מה מגיע לכהן הגדול עונש למות, והתשובה שהיה לו להתפלל שלא יקרה מות בשוגג), וכן מבואר בגמרא שאריה אכל אדם בשלש פרסאות רחוק ממקום מגוריו של ר' יהושע בן לוי, ואליהו הנביא הפסיק להגיע אליו, כי היה צריך להגן בתפלתו על כל סביבותיו, וכן כתוב שאלימלך שיצא לחו"ל ונענש אף שלא היה מה לאכול, אפילו סובין, משום שלא התפללו על דורם.

התביעה שצריכים להתפלל שלא יהיו דברים כאלו מוטלת על כל אחד, למשל להתפלל על זה בשים שלום או באופן מיוחד, אדם שמרגיש טוב בגלל שהוא בסדר שהוא לא בתוך המחלוקת, זה סימן שלא כואב לו כבוד שמים, גם אם אדם לא מדבר מספיק מהלב, כי אינו בדרגה שכואב לו כל כך המצב, אבל כיון שהוא מרגיש שחובתו לבקש מהקב"ה שכל ישראל יעשו מה שצריך, ושלא יהיה מה שלא צריך, שלא יהיה צער השכינה ושלא יהיו עבירות, הרי הוא בדרגה טובה, שמקיים את חובתו בלי רגש, שגם בזה יוצא ידי חובתו, וזה בין אם הוא אומר את זה עם יותר רגש או פחות רגש, אבל אין להתעלם מהחובה הזו ומהאחריות הזו.

ובכלל צריך להתרחק מכל הנסיונות של הדיבורים, בכל נושא של בין אדם לחבירו ובכל מה שקורה, אין דבר שיש לאברכים לעשות ולפעול בכל תחום חוץ מלהתפלל וללמוד, אין שום מילה שאפשר לומר שהיא טהורה, שהיא טובה לגמרי, וצריך לדעת באופן כללי שלשמוע דברים ולספר דברים, זהו דבר רע בלי קשר למה שקורה היום, היום זה יותר חמור, כי היום עם טעות קטנה אדם יכול לאבד את עולמו ברגע, משפט אחד בטעות שאדם אומר מיד מוכפל במאות אלפים, ולא משנה מה היתה כונתו, הוא כבר אבוד, ובלי סייעתא דשמיא מיוחדת אפשר בקל לטעות, וגם מצוי שהילדים מביאים ספורים הביתה, וכך הבית חי את המצב וזה הפסד גדול, אם מקבלים בבית את הסחורה הזו, אז קונים ומביאים ומחזירים, ואפילו כשמלמדים אותם את ההשקפה הנכונה על הדברים מפסידים הרבה, חוץ מהתורה לא צריך להיות שום דבר שמעניין בבית, ובחינוך ילדים גם כן צריך לדעת רק תורה ולא ללמד שום השקפה על המצב העכשווי, ולא להתעניין, אם את האבא זה לא מעניין הוא לא יביא ואם הוא לא יביא הוא לא יתענין לשמוע וממילא לא יהיה לגלגל של דיבורים כאלו, את ההשקפה אפשר ללמד בדברים מופשטים כספרי המוסר, ולא להתחבר למציאות כיום.

גם מי שלא במחלוקת צריך ליזהר ולהתפלל לינצל

אמנם בס"ד אין הדברים אמורים ולא שייכים כלל לגבי המשתתפים כאן ח"ו, אבל לחומר הענין שראוי להתרחק משימצא דשימצא של העוון הזה, וכל תמיכה בכל צורה שהיא, בכל סוג מחלוקת שהיא, אפילו הקטנה ביותר בכל מקום שהוא, סוחפת חסידים ואנשי אמונה, לכן ראינו להזכיר שכדאי להפסיד כל דבר בשביל למנוע מחלוקת, כי הפסדה גדול הרבה יותר, וכלשון מרן החזו"א זללה"ה **"קש נידף של קטטה יכבד עלי כקורת בית הבד"**, ואף בטעות קטנה של שיקול הדעת אפשר להפסיד שני העולמות ברגע.

וצריך להתפלל להנצל מזה, ולבקש רחמים שישים שלום עלינו ועל כל ישראל, שלא יהיו מחלוקות בישראל, וכמה נחת רוח נעשה לפני אבינו שבשמים אם

בתפלתנו נגרום שישכון שלום בין בניו, זוהי העשייה הגדולה ביותר למען התורה וכבוד שמים.

וכן להרבות בשתיקה, ולהתרחק מכל דיבור וסרך השתתפות והזדהות בצד של מחלוקת.

השפעה על העולם

כתב החזו"א "ואם היו בני תורה עמלים בתורה לאמיתה, היו מצילים ילדים הרבה ואנשים רבים, מהרהורי עבירה וכפירה וכיוצא בזה בשפע קדשם, בהשתפך רוח טהרה בעולם, ובסביבות בעל תורה אמיתי הדבר ניכר לעינינו השפעה מרובה על אנשים הרבה, מה שכל השתדלות מעשית לא תשיגנה, וכמו כן יש רשמים על הרחוקים שאין עין הרואה מרגשת בהם לדקותם".

הוא עובדא שבאו לפני החזון איש שיש אדם שמשקה את שדהו בשבת ברחוב של החרדים בפתח תקוה, ובאו לשאול כיצד להשפיע עליו אם על ידי הפגנה וכיוצא בזה, החזון איש חשב הרבה, ולבסוף אמר להם, אתם מטלטלים בשבת? אם אתם לא תטלטלו בשבת ההוא יפסיק להשקות.

וכן מסופר שבאו לפני החזו"א על איזה מקום שיש מכשולות בצניעות, ואמר להם תלבשו מעיל ארוך ועל ידי שתלבשו מעיל ארוך זה ישפיע על הצניעות של האחרים.

וכן בכל ענין שאנו מתחזקים בין בתורה בין בהתרחקות ממחלוקת ובין באהבת הבריות וכו', ככל שאנו נתחזק לעצמנו כך הדבר ישפיע על העולם כולו.

ומסופר שכשהיה פעם שאלה על איזה ניתוח, אמר החזו"א להגר"י ברטלר שיבא ללמוד הלכות טריפות על האיבר הזה וזה ישפיע.

עוד היה מעשה באשה אחת שהפילה פעמים רבות והלך ללמוד את סוגית נפלים בש"ס (חזו"א אבן העזר סימן קט"ו), כדי שבזכות זה יתקיים הוולד, וכך היה.

בכל תחום שאנו מתקדמים בו, הוא משפיע על העולם, "בהשתפך רוח טהרה בעולם".

תפקידנו להתבונן בסביבתנו מה ניתן להוסיף באחווה ורעות ובקשת השלום, וכל מעשה טוב שופך רוח טהרה ואור קדושה בעולם, וכמו שאמרו תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם.

גדול השלום

גדול השלום שמסלק הפורענות

עוד יש להזכיר מה שאמרו במדרשים שכשיש שלום בעם ישראל הפורענות מסתלקת.

כתוב בהושע פרק ד' "חבור עצבים אֶפְרַיִם הֵנַח לוֹ", שאם אפרים מחובר יחד בשלום, אע"פ שהם עובדים עצבים - עבודה זרה, "הנח לו", ובילקוט שמעוני שם רבי אומר גדול השלום שאפילו עובדים אלילים ושלום ביניהם כביכול אינו יכול לשלוט בהם, שנאמר חבור עצבים אפרים הנח לו, [היינו אפילו שאפרים הוא "חבור עצבים", דהיינו עבודה זרה, הנח לו], אבל "משנחלקו" מהו אומר "חלק לבם" עתה יאשמו", הוי גדול השלום ושנואה המחלוקת, ע"כ. בשעה שהם ביחד - הנח להם, בהנהגת העולם, איך שהאדם מתנהג כך מתנהגים איתו.

עוד מבואר במדרש בראשית פל"ח שדור ההפלה היו גרועים הרבה יותר מדור המבול, אף על פי כן דור המבול לא נשתייר מהם פליטה, ודור ההפלה נשתייר מהם, והטעם מפני שדור המבול היו שטופים בגזל לכן לא נשתייר מהם פליטה, אבל דור ההפלה על ידי שהיו אוהבים זה את זה שנאמר ויהי כל הארץ שפה אחת לפיכך נשתייר מהם פליטה.

ויתכן שבעולם הבא אמנם גדול עוונם של העובדי עבודה זרה, ועונשם רב, אבל ההנהגה עם הבני אדם בעולם הזה כפי שהם מתנהגים בינם לבין עצמם, ומועילה הזכות לאלו שנוהגים בשלום להינצל מן הפורענות.

וכן כתוב גבי אחאב שהיו עובדין עבודה זרה, והיה אחאב מושל בכל העולם, ושהיו הולכין למלחמות ונוצחין, משום שלא היו בהם דילוטורין.

מדברי רבותינו

מדברי החפץ חיים זללה"ה

גודל עון המחלוקת וגודל עונשו, וגם שעל ידי זה בא לשאר עונות חמורים
והנה מכל שהארכנו עד כה בגודל העונש של לשון הרע בעולם הזה ובעולם הבא,
נוכל להבין כמה יש להתרחק מעון המחלוקת. כי מלבד העון העצמי שהוא עון
פלילי כאשר נבאר, עוד הוא סבה עצומה לבוא על ידי זה לכמה עונות חמורין
דהיינו, לשנאת חנם, ולשון הרע, ורכילות, וכעס, ואונאת דברים, והלבנת פנים,
ונקימה ונטירה, וקללות של חנם, ולקפח פרנסת חבירו, ופעמים גם לחילול השם
ח"ו שעונו גדול עד מאוד.

וגם מצוי לבוא עי"ז לאיסור חנופה, שבזה מושך אליו אנשים במחלוקתו, כענין
שמצינו בקרח כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין נ"ב) על הפסוק בחנפי לעגי מעוג חרק
עלי שנימו, במה שהחניפו לקרח שנתן להם עוגות חרק עליהם שר של גיהנם שיניו,
וגם בא ע"י מחלוקת לידי לצנות, להתלוצץ על הצד שכנגדו, ולמשוך בזה אנשים
לעצתו. וכל זה היתה הנהגתו של בעל מחלוקת הראשון, והוא קרח, כדאיתא
במדרש רבה פרשת קרח. וידוע עונש לצנות שתחלתו יסורין וסופו כליה כמו
שאמרו חז"ל.

[ויותר מזה מצוי כשהיצר מפתהו לחזק את המחלוקת ולמשוך אליו אנשים לעצתו,
והוא ירא פן יחזרו אח"כ וישאר אך הוא לבדו, יסית היצר עוד שיעשו על זה קשר
חזק ואמיץ בשבועה על זה, וכל זה מצינו במדרש ובגמרא [בחלק] אצל קרח דתן
ואבירם. וראה אחי כמה מהעורון יש בזה, שקרוב הדבר שהוא בכלל שבועת שוא,
שהרי נשבע לעבור את המצוה וכדאיתא ביו"ד בסימן רל"ו ס"ב ובש"ך שם סק"ד,
ואפילו אם יקיים את שבועתו ג"כ לא יצא הדבר מכלל שבועת שוא וכדאיתא בסימן
רל"ח ס"ה*. וידוע גודל עונשה של שבועת שוא שהקב"ה אין מנקה עבור זה
כדכתיב לא ינקה וגו' וכדאיתא בשבועות [דף ל"ט עיין שם בגודל עון הזה, ולא
כתבתי כל זה רק להראות לפני הכל את גודל סמיות עינים שיש בזה].

ואפילו אם מתחלה לא נתכוין כל כך לרעה אעפ"כ לבסוף לא ינקה מהעונות הנ"ל
כאשר בדוק ומנוסה לכל היודע בטיב העולם.

ותחבולה אחת יש בזה ליצר הרע אשר בזה ינצח אף את האדם השלם, כי יכניסו רק למדת הכעס והנצחון ואז כל המעקשים יהיו לפניו למישור, **כי היצר הרע יראה לו אח"כ היתרים רבים**. ומלבד שירשהו לדבר לשון הרע ורכילות, וגם אונאת דברים, והלבנת פנים, וכדומה, **עוד יזרזו היצר, שעל אנשים כאלו אסור לרחם עליהם, ומצוה לרודפם בכל מיני רדיפות.**

ליקוט מדברי חז"ל

והנה אם באנו לבאר גודל הקלקול של מחלוקת יכלה הזמן והם לא יכלו, כמו שכתב בצוואת הרמב"ם ז"ל נביאים ניבאו וחכמים חכמו ויוסיפו לספר רעת המחלוקת ולא הגיעו לתכליתה. אך אעתיק איזה מאמרים בקיצור נמרץ כדי שמזה יוכל המשכיל להתבונן בדרך כלל עון המחלוקת.

וזה לשון המדרש רבה פ' קרח, אמר ר' ברכיה כמה קשה המחלוקת, שבית - דין של מעלה אין עונשין אלא מכ' שנה ומעלה ובית דין של מטה מי"ג שנה ומעלה, **ובמחלוקת של קרח תינוקות בן יומן נבלעו בשאול תחתית**, שנאמר ונשיהם ובניהם וטפם וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה.

שנו רבותינו **ארבעה נקראו רשעים**, הפושט יד על חבירו להכותו אף על פי שלא הכהו שנאמר וגו', והלוא ואינו משלם וגו', ומי שיש בו עזות פנים ואינו מתבייש לפני מי שהוא גדול ממנו שנאמר וגו' **ומי שהוא בעל מחלוקת** שנאמר סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה עכ"ל המדרש.

ואם - כן כמה יש לו לאדם להתבייש מעצמו כשיודע בנפשו שהוא סיבב את המחלוקת, דהלא אם יקראהו חבירו רשע אפילו בינו לבין עצמו שלא הגיע לו עי"ז שום בזיון, אעפ"כ ירד עמו לחייו עבור זה, וכל שכן בזה **שגרם לעצמו שיקרא שמו רשע בעבור זה כמה מהכלימה והחרפה ישיגוהו אחר כך למעלה כשיתפרסם שמו**

זה הטוב בפמליא של מעלה לפני אלף אלפים ורבי רבבות מחנות קדושות, כמו שכתבו הספרים הקדושים שכל עניניו של האדם נכרזין ונתפרסמין למעלה לפני כל [לבד עונשו העצמי של מחלוקת], וזהו כוונת חז"ל באבות ואל תהי רשע בפני עצמך.

וגם השטן מתגרה בבעלי מחלוקת, כדאיתא בגיטין (דף נ"ב ע"א) הנהו בי תרי דאגרי בהו שטן, דכל בי שמשי הוו קא מינצו בהדי הדדי, איקלע ר' מאיר להתם עכבינהו תלתא בי שמשי עד דעבד להו שלמא, שמעיה דקאמר ווי דאפקיה ר' מאיר לההוא גברא מביתיה.

ואיתא בילקוט קרח, בא וראה כמה מחלוקת עושה, שכן מחלקת חסר ו' בנוטריקון, מכה חרון לקוי קללה תכלית, כלומר שהמחלוקת מביאה כליה לעולם.

ולפי גודל חשיבותו של בעל המחלוקת כן יגדל עונשו, כמו דאיתא בתנא דבי אליהו פ' י"ח, ולכן כתיב בפרשת קרח נשיאי עדה קראי מועד וגו' להורות לנו את גודל עונם.

אחז"ל בשלשה מקומות ויתר הקדוש ברוך הוא על עבודה זרה ולא ויתר על מחלוקת. ראשונה בימי דור אנוש, בו התחילו לעבוד עבודה זרה שנאמר אז הוחל לקרוא בשם ד', ולפי שהיה ביניהן שהיו גוזלין וחומסין זה לזה לא ויתר להם, שנאמר כי מלאה הארץ חמס וגו'. שנית בדור המדבר, כשבאו ישראל לידי מעשה העגל מחל להן הקדוש ברוך הוא, אבל כשהיו באין למחלוקת לא ויתר להן הקדוש ברוך הוא. שבכל מקום שאתה מוצא וילינו של מחלוקת אתה מוצא שם מכה גדולה, מגלן ממחלוקת של קרח. שלישית פסלו של מיכה, מתוך שהיה שלום ביניהן ניתן להם ארכא, שנאמר ויקימו להם בני דן את הפסל ויהונתן בן גרשם בן מנשה הוא ובניו היו כהנים לשבט הדני עד יום גלות הארץ. אבל כשנחלקו השבטים על שבטי יהודה ובנימין ולא היה ביניהן שלום, נעשו אלו פורענות לאלו, כשהיו אלו חוטאין היה הקדוש ברוך הוא מביאן לו ופורעין מהן, שנאמר ויכו מהם אביה ועמו מכה רבה מאוד ויפלו חללים מישראל חמש מאות אלף איש בחרו. וכשחטאו שבט יהודה ובנימין, באו עשרת השבטים ופרעו מהן, שנאמר ויהרוג פקח ביהודה מאה ועשרים אלף ביום אחד. למדנו מזה שבעלי המחלוקת נעשו כלי משחית אלו לאלו.

קשה היא המחלוקת **שהיא מביאה לידי סכנות נפשות**, שע"י מריבה שהיתה בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט נתפרדו זה מזה, ונתגלגל והלך לוט לסדום וכמעט שאבד עמהן.

קשה היא המחלוקת **שהיא מביאה את האדם לידי מלקות**, שנאמר כי יהיה ריב בין אנשים וגו' והיה אם בן הכות הרשע, מי גרם לו ללקות הוי אומר המחלוקת.

קשה היא המחלוקת **שהיא מביאה לידי מיתה**, שנאמר וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה וגו' ואם אסון יהיה ונתת נפש וגו' מי גרם לה הוי אומר המחלוקת.

ואמרו חז"ל **מחלוקת בבית סופו ליחרב, מחלוקת בבית - הכנסת סופו להתפזר, ולא עוד אלא שסופו להשמם. מחלוקת בעיר שפיכת דמים בעיר. שני תלמידי חכמים הזדיין בעיר אחת וכן שני בתי דינין וביניהן מחלוקת סופן למות, ולא עוד שמחלוקת בתי דינין חורבן עולם**. תדע שכן הוא שכל זמן שיש שלום בפמליא של מטה יש שלום בפמליא של מעלה שנאמר הבונה בשמים מעלותיו, אימתי, בזמן ואגודתו על ארץ יסדה, כלומר בזמן שישראל נאגדין באגודה אחת ובשלום זה עם זה. (שמירת הלשון ח"א שער הזכירה פרק ט"ו).

אין ענין רע בעולם כמו המחלוקת

ב"ה, הושענא רבה תרצ"א.

אחד"ש כקש"ת בהדרת הכבוד.

מה גדלה שמחתי לשמוע, כי ב"ה כנוס הצדיקים מחורף העבר, גדל ועשה פרי ונעשה חבור חזק בין הצדיקים, שלום גדול בין היראים, אשר זה כל המבוקש מאתנו כמאמר הנביא אז נדברו יראי ד' איש אל רעהו, בעת זאת אשר רבו מפירי תורה ויראה ולא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות, אם לא נעמוד נגדם בכח גדול, ומאד עלזה נפשי בשמעי כי גם עתה הולכים יחד כל היראים כאיש אחד שלובי יד ... אשר בזה תגדל כבוד התורה ושם שמים מתקדש, ומחלקם יהי חלקי, המשתדלים ומסייעים בזה להיות שלום בפמליא של מטה אשר בזה שלום בפמליא של מעלה ומתדבקים לשמו

של הקדוש ברוך הוא שהוא שלום. ידידו מכבדו ומברכו בחג שמח. כללו של דבר אין ענין רע בעולם כמו המחלוקת ואין דבר יותר טוב בעולם מהשלום. ישראל מאיר הכהן. (אגרות ומאמרים סימן קא).

העון הזה הוא מעורר מאד את כח הדין למעלה כידוע

גם צריך בעתים האלה להיות זהיר מאד מעון המחלוקת, כי אפילו בכל הזמנים עון גדול הוא וגורם כליה לעולם, כדאיתא במדרש שמחלוקת הוא ראשי תיבות מכה חרון ליקוי קללה תכלית, וכ"ש בזה העת שצריך לרחמים גדולים והעון הזה הוא מעורר מאד את כח הדין למעלה כידוע. גם יתחזק בכל כחו במדת הצדקה כי מצוה זו יש לה כח גדול להציל את האדם מן המיתה כמו שאחז"ל בשבת (דף קנ"ד ע"ב). (מחנה ישראל חלק א פרק לח).

מכתב לכלל ישראל

... צר לי מאד ממה שנתרבה המחלוקת בישראל, והוא מה שנתחדש מידי יום ויום צדדים וצידי צדדים, והכל בפרהסיא על ידי שמדפיסים גליונות הרבה לכל צד ומשלחים לכל פינה ופינה, זה פונה ומרבה חתימות לצד שלו ומבזה לצד שכנגדו וזה להיפך, [וראיתי לאחד שכותב כל המרבה בחתימות הרי זה משובח, ואני אומר, שכל המרבה הוא מרבה מחלוקת בישראל], הכלל, נעשתה כל הגולה כולה כמדורה של אש, שאין לך יום שאינו מגיע לידי נגד רצוני, עתונים וגליונות מכל צד ששופך בוז על צד שכנגדו.

ומאד מאד צר לי שגם על ארצנו הקדושה הצליח מעשה שטן, וגם היא נפלה ברשת המחלוקת, ולא אדע מי התיר להם עון לשון הרע ועון מחלוקת שהוא עון גדול ונורא.

וְיָמָה שְׁכָל אֶחָד חוֹשֵׁב שְׁעָם צָדוֹ הִיא הָאֶמֶת וְרַק הַצֵּד שְׁכָנְגָדוֹ הוּא הַגּוֹרֵם לְמַחֲלָקוֹת וְעַל רִאשׁוֹ תִּלְוִי הָאָשִׁם, אֲבָל לוֹ, לֹא יִגִּיעַ שׁוֹם עוֹנֵשׁ, טָעוֹת גְּדוֹלָה הִיא, דֹּאפִּילוֹ אִם

תְּהִיָּה הָאֲמִת עִם צִדּוּ מִכָּל מְקוֹם בְּכָל מַחְלָקַת מְצוֹי שְׁמִתְגַּבֶּרֶת מִדַּת הַנִּצָּחוֹן, וְשֵׁם
נִעְשִׂים כָּל הַמַּעֲשִׂים לְמִשּׁוֹר דָּעַל יְדֵי הַכַּעַס וְהַנִּצָּחוֹן לֹא יָכוֹל לְצִאֵת בְּנוֹדָי דָּבָר
מִתְקָן כְּהוֹגֵן, וּמָה נַעֲשֶׂה כִּי יִפְקְדֵנוּ אֱלֹוִקִים.

ועוד עולה על כולנה מה שנתרבה עון חילול השם על ידי זה מאד, ומי יודע מה
יהיה ח"ו הסוף מזה, הלא ידוע מה שאמרו חז"ל אחד שוגג ואחד מזיד בחילול השם,
ואין מקיפין בחילול השם.

והנה ידוע לכל מה שאירע בימי התנא רבי עקיבא, שהיו לו כ"ד אלף תלמידים,
והיה אז דבר ר"ל, ומתו כל הכ"ד אלף והיה העולם שמם מן התורה, עד שבא ר'
עקיבא אצל רבותנו שבדרום, ומצא שם חמשה ושנאה להן, ואלו הן, ר' מאיר, ר'
יהודה, ר' יוסי, ר' שמעון, ר' אלעזר בן שמוע, ועל זה נוהגים אבילות כל ישראל
בכל שנה מפסח ועד עצרת כידוע, ואיתא בגמרא שעונם היה על שלא נהגו כבוד
זה לזה.

ועתה נתבונן נא, דהלא רק הונאת דברים הוא, והוא רק לאו בעלמא ואין חייב על
זה מיתה בידי שמים, ולמה מתו, אלא שעל ידי זה נסבב חילול השם גדול בעולם
שתלמידי חכמים רבים זה עם זה ומבזים התורה ומצותיה לעין כל. ועל זה אני
אומר, מורי ורבותי, למה לא נירא מארזי הלבנון, קדושי עליון, שבודאי היה לכל
אחד תירוץ בפני עצמו שאין בו אשם, ועיקר האשם על חבריו ולא עליו, ואפילו הכי
אנו רואים שתורתן וקדושתן לא הגינו עליהם ושלטה מידת הדין בכולן. והוו יודעים
כולם, שאפילו הדין עם האחד בכל דבר, וחבריו נענש על ידו, לבסוף הוא נענש גם
כן, וכדאיתא בגמרא שאמר לו הקב"ה לדוד המלך ע"ה עד מתי יהיה העון הזה טמון
בידך, על ידך נהרגו שאול ושלוש בניו, על ידך נהרגו נוב עיר הכהנים ונטרד דואג
האדומי, והגם ששאלו וכן דואג היו רודפים אותו כידוע, ומה היה עליו לעשות, בכל
זאת איתא שקיבל עליו יסורין.

וראיתי לאחד ששמח שמצא עלילה לבזות את חבריו, ופרסם את זה בגליון, **אוי**
ואבוי לשמחה כזו, הלא הכתוב אומר ולא עצר עוד כח ירבעם בימי אביהו ויגפהו
ד' וימת, ואמרו חז"ל והובא ברש"י אתה סבור ויגפהו ד' לירבעם, לא, אלא ויגפהו ד'

לאביהו מפני שחיסד את ירבעם יותר מדאי, ומזה נוכל לקחת מוסר, אם על כבודו של ירבעם הקפיד הכתוב קל וחומר על אנשים צדיקים וישרים שהקב"ה יקפיד על כבודם.

ומלבד כל אלה, הלא ידוע מה דאיתא בקידושין דהעולם נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות, עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה וכו', ובשביל חטא יחידי שעשה זה איבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה.

והנה הלא אנו רואין מזה שאפילו איש אחד בחטא אחד יכול להכריע עצמו וכל העולם לכף חובה חלילה, **וכל שכן כאשר היצר הרע מתגבר להחטיא כמה אלפים מישראל בעון לשון הרע ומחלוקת וחילול ד', מי יודע מה יוכל להיולד מזה, ד' ירחם.**

ובפרט על זמננו זה שנתרבו צרות על ישראל לאין שיעור, וכמעט שנתקיימו כל הסימנים הכתובים בגמרא בחלק ובסוף סוטה בעיקבתא דמשיחא וכו', וקרוב הדבר מאד שזמננו הוא עיקבתא דמשיחא, והיה ראוי לכל אחד להתחזק בתורה ובמעשים טובים, ולהרבות שלום בישראל כדי שתכריע הכף של זכות, ואיך יחרד לב כל איש ישראל לראות שדוקא בזמן כזה מצליח מעשה שטן להרבות קטטות ומריבות בכמה עיירות בישראל, ועל ידי זה נתחלל שם שמים מאד, ועד כמה החיוב גדול על מי שיש בידו למחות שלא להניח על כל פנים להדפיס כתבי פלסתר אחד על חבירו שעון פלילי הוא למאד.

ועל כן אחי ורעי, חוסו נא על עצמכם ועל כלל ישראל, וכל אחד במקומו יראה לכבות את אש המחלוקת כדי שלא יהא שמו הגדול מחולל עוד, ויתאמץ להרבות שלום במקומו, ובזכות זה נזכה לשמוע קול מבשר שלום בעולם, הצעיר שבכהונה הכותב בלב נשבר, ישראל מאיר הכהן. הצעיר שבכהונה.

מדרן החזון איש זללה"ה

להזהר מעשים היכולים לגרום לשנאת חנם

"ידוע שיש עברה הנקראת בדברי חז"ל "שנאת חנם", רצה לומר לא ממשךד השכל וממשפטי התורה, רק מעטיו של נחש מטבע בני אדם להשתובבות, ומאד צריכים להזהר מפעשים היכולים לשמש לגורמים לשנאת חנם, תעמולות זולות מרגילות לקלות ראש ולזלזול הורים ומורים, ושינאות חנם עולות וצומחות, ומה מאד הפסדותיהן גדולות, ואבדותיהן עצומות, ופזרקות רגש ההכנעה מלב הצעירים". (קובץ אגרות ח"ב ס').

...גמול אינני דורש, ואת השלוח אני אוהב, קש נדף של קטטות יכבד עלי כקורת בית הפד. (שם ח"א קנ"ג).

נניח שעשו שלא כהוגן...

...ובעו"ה רבים האומרים על - מה שאמרו יומא פ"ו א' על תלמיד חכם שאין דיבורו בנחת... ולא עלינו להכריע בצואר מי הקולר תלוי...

...נניח שעשו שלא כהוגן ח"ו והפסדם מרובה חלילה, היחרבו המהרסים בשביל הקטטות שבין היראים איש ברהו, הלא אדרבה ישימו קטורה באף אליל, ושמחים הם על ביזוי המדגילים בתורתנו... (שם ח"ג קי"א).

מכתבי הרב זללה"ה

מוסדות קדושים נחרבו רק בגלל מחלוקת

לגודל האחריות הריני מוצא לחובתי להביע דעתי בתור הנהגות כלליות ממה שקבלנו מרבותינו ז"ל.

מעולם לא נתבטלו ישיבות בגלל חסר פסח, ולא ישיבות בלבד, אלא כל דבר מקדש, ומעולם לא היה דבר מקדש שקיימו בקל, ותמיד קיום המוסדות הקדושים במאמצים רבים ויגיעה תמידית, וכבר אמר הרמב"ן כל המקדש חרב.

אי לזאת חובתנו תמיד לדאוג לרוחניות המוסדות, ואחרי שזכו להיות במתכונתם הנכונה כבר קיומם מובטח, כמובן תוך עמל ויגיעה כרגיל.

אַבְל נַחֲרָבוּ יְשִׁיבוֹת וּמוֹסְדוֹת קְדוֹשִׁים בְּאֵשׁ הַמַּחֲלָקָה הַמַּחֲרֶבֶת מִן הַמָּסָד עַד הַטֶּפֶחַת, וְשׁוֹלַחַת חֲצִים וּבְרָקִים, וּמַעֲכָרֵת נַפְשׁוֹת, וְזֹרַעַת שְׁנָאָה וּקְטָנוֹת וְלִשׁוֹן הָרַע וְשִׁנְאָת חֲנָם, אֵשׁ הִיא עַד אֲבִדוֹן תֹּאכֵל, וְחִלּוֹל הַשֵּׁם אֲשֶׁר עַד יוֹם הַמִּיתָה אֵינוֹ מִתְּכַפֵּר.

אֲשֶׁר עַל כֵּן עָלִינוּ לְבָרַח מִן הַמַּחֲלָקָה כְּבוֹרַח מִן הַנֶּחֱשׁ.

ואחרי שברוב הימים נתאמת כי אין תקווה להשלים בין... אם כן אפוא אין טוב מן ההפרדה ביניהם, ואז אין לך כלי מחזיק ברכה אלא השלום, וכולם על מקומם יבואו בשלום להגדיל תורה ולהאדירה...

לנסות דרך השלום אפילו מחמת ספק קל

ההפסדים העצומים שבמחלוקת ורבבות האיסורים הנגרמים על ידי זה ולפעמים לדורות, אינם נותנים את האפשרות להתחמק ולהשאיר את המצב, אלא אם כן אנו בטוחים שזו חובתנו וזה רצונו יתברך.

כִּי אִם מִחֲמַת סָפֶק אֶפְּלֹו סָפֶק קַל הִנֵּנוּ מַחְלִיטִים לְנִסּוֹת אֶת דֶּרֶךְ הַשְּׁלֹום, הִנֵּנוּ בְּטוֹחִים שְׁעֵשִׂינוּ כְּהִלָּקָה.

שאם אין הדבר ברור כשמש לאידך גיסא, הרי חזקת השלום על כנו חזקת מרא קמא ומוחזק וחזקת גדול השלום.

וגם אין לתת דרך לאיסורים הרבים מכח ספק, וּלְעֵמֶת זֶה אִם אָנוּ מַחְלִיטִים עַל הַמָּשָׁךְ הַמְּלַחֶמָה הַרִי כָּל הָאֲחֵרִיּוֹת עָלֵינוּ.

זאת ועוד, כי נראין הדברים כי אף במחלוקת שכל הצדק אתנו והמחלוקת נכפתה עלינו, עם כל זאת כל אשר בידו למנועה חייב להשתדל למנועה, וכמו שדרשו רבותינו ז"ל על ויקם משה וגו'.

אם כן אפוא מה יתן ומה יוסיף לנו צדקתנו בענין וחוסר הצדק של הצד השני, בשעה שיש בידנו לנסות לתקן את המצב.

ולכן נא ונא להתנשאות מעל רגשות הטבעיים של בני תמותה, ולשקול הדברים במאזני צדק בבחינת מה רצונו יתברך, וכיצד יתרבה כבוד שמים על ידנו.

האהבה והשלוח מול המחלוקת

רתיחת ימי הנעורים מכבידים על התבונה ועל יישוב הדעת, ולפעמים תקלות רבות לכל אורך החיים הם פרי ימי הנערות, ואמרו ז"ל דברים שאדם עושה בילדותו משחירים פניו לעת זקנותו.

והנה זכתה משפחתכם המפוארה לבנים ובני בנים כולם יראים ושלמים ומהם עוסקים בתורה, ומה נכבד לראות כולם כאחד באהבה ואחוה ושלוש וריעות משתעשעים זה לעומת זה בחדות נצח.

וְמָה יִכָּאֵב הַלֵּב כְּאֲשֶׁר בָּא הַשָּׁטָן בְּתוֹכְכֶם לְהִתְיַצֵּב לְהַפֵּר הָאֲחוּהָ וּלְגַרֵּשׁ הַשָּׁלוֹם וּלְהַשְׁכִּין רִיב וּמִדּוֹן לְדוֹרוֹת, לְכָאֵב לֵב תְּמִידִי וְצָעַר וְהֶעֱדַר שְׁלוֹה נֶחְחִי.

ועל מה ולמה, על הכבוד המדומה, או על הממון הבזוי, או על התנצחות מעשה ילדות.

אנא ישקלו נא זה לעומת זה, הָאֲהָבָה וְהָאֲחוּהָ הַחֲפָה וְהָרִיעוּת, מול הַשִּׁנְאָה וְהַקְטָטוֹת הַמַּחְלָקוֹת וְהַמְרִיבוֹת, שְׁלִימוֹת הַמִּשְׁפָּחָה מול קְרִיעָתָהּ לְרִסְסִים, הַתְּפָאֶרֶת מִן הָאֲדָם מול הַקְּלוֹן וְהַבְּזוּי, כְּבוֹד שְׁמִים מול חִלּוּל הַשֵּׁם.

אנא התעלו נא מעל רגשות ההדיוט לרגשות הקודש, לחיים שיש להם יתרון למעלה מן השמש, וכל ויתור וויתור שכרו מרובה בזה ובבא.

(מכתבי התעוררות חלק ב' פרק ט').

מחשבה מעשית - מכתב

א"ה, ראיתי להעתיק בזה מכתב, המבטא באופן מעשי כיצד ניתן לבקש שלום בזמן של נסיון.

בראש וראשונה ובאחרון ואחרונה צריך סייעתא דשמיא, לכן בכל מקרה שאדם נפגש במצב מיוחד, פגעו בו אישית, או ששמע שביזו אותו, או שהפסידו לו ממון וכיו"ב, יקדים **תפלה אמיתית מקרב לב שיעזרוהו מן השמים להתנהג במצב זה כראוי** כרצונו יתברך שמו, ויש בזה שני חלקים: א' להבין הדברים לאמיתם, ולא לייחס דברים שאינם נכונים למשפט או לעובדא ששמע, ולהוריד את הגוזמאות שנוספו לעובדא האמיתית בדיוקה, ב' להבין ולהשכיל איך להתגבר ולשתוק, ובכיווני מחשבה שונים איך להוציא מן הלב את השנאה הנכנסת עתה בצדק ללב, יש להמשיך ולהתפלל כך עד שהענין יסתדר.

והשתדלות המחשבה שלאחר כך תלוי במה מדובר, אם פלוני אמר עליך דבר זלזול, תחשוב האם אמנם בהכרח שהדברים נאמרו כמו שהם מסופרים, או שיתכן שנאמרו דרך אגב בלי כוונת דקדוק המילים.

תחשוב על הרווחים שבעלבונות, דוד המלך כשקללוהו הבלג ואמר שלא לעשות לו כלום, ד' אמר לו קלל את דוד, והשיב ד' לי ברכה תחת קללתו היום הזה, באותה שעה נעשה דוד רגל רביעית למרכבה ביחד עם שלשת האבות, הכל בגלל ההתנהגות המיוחדת של ההבלגה¹⁷.

אם מדובר על הרחבת דירה, תתבונן מה ההפסד שלך, מה מגיע מצרות עין שהשני לא ירויח על חשבוני, למרות שבמציאות בלאו הכי לא היית עושה כלום בשטח זה, כמה חסד יש בנתינה זו, ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך, וכי יחסר לך ממה שקצבו לך בראש השנה רק משום שחבירך מרויח.

וגם במקרה שהדבר מגביל אותך מעט, כל הענין תלוי בהשקפה, איך אתה מסתכל על הענין, כי אם אתה נקי מצרות עין, ושמח לעזור לשכן, רק שהדבר מפריע לך, בודאי תתנהג בצורה אחרת מה שאתה מתמקד ברעתו של חבירך, וחוסר התנהגותו הישרה, ואמנם אין חובה לוותר מכספך, אבל התבונן בהפסדו של חבירך מול שכרך הפעוט, ובעיקר לא לראות את זה "שחור כל כך", אלא טעות בשיקול הדעת.

